

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

**ŠPORTNA
REKREACIJA
DANES IN JUTRI**

Zbornik referatov in razprav, št. 3/2010

ŠPORTNA REKREACIJA DANES IN JUTRI

Knjižna zbirka: Zbornik referatov in razprav, št. 3/2010

Zbornik uredila: mag. Marjeta Tratnik Volasko

Urednica publikacij: mag. Marjeta Tratnik Volasko

Izdal in založil: Državni svet Republike Slovenije, Šubičeva 4, 1000 Ljubljana

Oblikovanje, priprava in tisk: Špes grafični studio, Novo mesto

Naklada: 300 izvodov

Maj 2010

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

796.035(082)

ŠPORTNA rekreacija danes in jutri / [zbornik uredila Marjeta
Tratnik Volasko]. - Ljubljana : Državni svet Republike Slovenije,
2010. - (Zbornik referatov in razprav / Državni svet Republike
Slovenije ; 2010, št. 3)

ISBN 978-961-6453-36-3

1. Tratnik-Volasko, Marjeta

251364864

ŠPORTNA REKREACIJA DANES IN JUTRI

Posvet, 23. april 2009

Organizator:

Državni svet Republike Slovenije.

Posvet je povezoval Bogomir Vnučec, državni svetnik- predsednik Komisije za državno ureditev.

Uvodni nagovor:

- *mag. Blaž KAVČIČ*, predsednik Državnega sveta Republike Slovenije,
- *Bogomir VNUČEC*, državni svetnik.

Referati:

- *Rado Cvetek*, Športna unija Slovenije,
- *Dr. Milan Hosta*, Mednarodni inštitut za trajnosti razvoj, diplomacijo in politiko športa,
- *Marko Rajšter*, Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport,
- *Dr. Damir Karpljuk, dr. Mateja Videmšek*, Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani,
- *Dr. Rado Pišot*, Inštitut za kineziološke raziskave Znanstveno- raziskovalnega središča in Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem,
- *Iztok Retar*, Športna unija Slovenije.

VSEBINA

Bogomir VNUČEC	
<i>Spremna beseda</i>	7
Mag. Blaž KAVČIČ	
<i>Šport - gradnik pozitivnih vrednot in blažilec socialnih razlik</i>	9
Bogomir VNUČEC	
<i>Športne organizacije kot del civilne družbe</i>	11
Rado CVETEK	
<i>Vloga in pomen športnih društev danes in jutri</i>	13
Dr. Milan HOSTA	
<i>Etika in trajnostni razvoj kot aduta športne rekreacije</i>	17
Marko RAJŠTER	
<i>Športna rekreacija kot javno dobro</i>	21
Dr. Damir KARPLJUK, dr. Mateja VIDEMŠEK	
<i>Športna rekreacija v tretjem življenjskem obdobju</i>	23
Dr. Rado PIŠOT	
<i>Kavč generacija? Ne, hvala!</i>	33
Iztok RETAR	
<i>Povzetek pobud za izboljšanje pogojev delovanja športnih društev na področju športne rekreacije</i>	47
RAZPRAVA (povzetek)	51
SKLEPI	61

Spremna beseda

Znanstveno-strokovna spoznanja opozarjajo, da se prebivalci v Sloveniji, še posebej mladostniki in socialno šibkejši sloji, premalo ukvarjajo s športom ter da se ponudba kakovostnih športnih programov v organizaciji civilne družbe, t.j. športnih društev, zmanjšuje in se hkrati draži. Javnomenjske raziskave kažejo, da vloga športnih aktivnosti pri zdravju in kakovosti življenja še vedno ni dosegla zelene ravni. Raziskave nakazujejo, da se še povečuje prekomerna telesna teža, ki dodatno ogroža zdravje ljudi in da se okolje prekomerno obremenjuje in onesnažuje ter da se večajo socialne stiske, ki so tudi posledica recesije in slabšega gmotnega stanja posameznika in družbe. Znanstveniki prav tako opozarjajo, da se kot družba vse bolj staramo in da je gibanje za starostnike pomemben element za ohranjanje zdravja in pogoj za dejavno in samostojno življenje. Iz analiz naložb iz javnih sredstev v športno infrastrukturo je razvidno, da se vloga predvsem v nove objekte, namenjene vrhunskemu športu, med tem ko se javna sredstva, namenjena športni rekreaciji, iz leta v leto manjšajo. Prav tako davčna politika ne spodbuja zasebnih naložb v šport in zdravje. Država nalaga društvom vse več administrativnega dela in ne ceni prostovoljno opravljenega dela, ter nima izdelanih učinkovitih sistemskih ukrepov za podporo civilni športni družbi na področju športne rekreacije in športne vzgoje oziroma športne kulture. Na drugi strani je Evropska komisija sprejela Belo knjigo, s katero krepi zavest o potrebah in posebnostih športnega sektorja ter celovito obravnava vlogo športa v družbi, ker izboljšuje zdravje, ima izobraževalni pomen ter socialno, kulturno, rekreacijsko in okoljevarstveno vlogo.

Bogomir Vnučec, državni svetnik

Mag. Blaž KAVČIČ

Šport - gradnik pozitivnih vrednot in blažilec socialnih razlik

Slovenci, žal, še vedno zelo pogosto obolevamo in umiramo zaradi boleznih srca in ožilja, rakavih obolenj in poškodb. Kot kažejo raziskave, v tem prehitavamo celo razvite evropske države. Na številne vzroke za nastanek bolezni kot posamezniki seveda ne moremo vplivati, za zdravje pa lahko veliko naredimo že z našim načinom življenja. Zdravje namreč lahko ohranjajo, izboljšajo in povrnejo zdrava prehrana, opustitev kajenja in uživanja alkoholnih pijač, obvladovanje stresa ter tudi in predvsem zmerna gibalno-športna dejavnost.

Kaj pomeni podatek, da je več kot polovica Slovencev telesno neaktivnih in je le petina takih, ki se redno gibljejo? Ali lahko ostajamo ravnodušni tudi ob podatkih, da se med otroci in mladostniki povečuje prekomerna telesna teža? Ali nas ne bi morda moral bolj skrbeti tudi podatek, da športna aktivnost z leti upada in se, posebej pri starejših od 50 let, povečuje delež telesno neaktivnih? Vemo namreč, da je prav za to obdobje telesna aktivnost še kako pomembna, saj ohranja mnoge vitalne lastnosti in sposobnosti, ki posledično zvišujejo kvaliteto življenja v starosti in življenje samo tudi podaljšujejo. Gibanje in zdravje sta namreč tesno povezana. Pa ne gre le za fizično zdravje! Iz rezultatov številnih študij doma in v tujini je razvidno, da primerna telesna aktivnost poleg vitalnosti pripomore k harmoniji telesnega in duševnega življenja. Zakaj torej potem več ljudi ne »jmlje« preprostega zdravila, imenovanega »rekreacija«, če je tako učinkovito in zastoj »investicija« v nas same? Ali smo samemu sebi res tako zelo malo »vredni«? Po drugi strani pa raziskave javnega mnenja kažejo, da je Slovincem zdravje izjemno pomembna vrednota!

Tako kot v vseh diskusijah o zdravju, stopi v ospredje ponovno problem ozaveščenosti. Tu pa lahko veliko naredi prav država, še zlasti pri delu z mladimi, saj tudi tu velja, »kar se Janezek nauči, to Janez zna«. Le ozaveščen posameznik se bo v obdobju odraščanja in odraslosti zavestno, v skrbi za svoje zdravje, vključeval v športne programe, ki bodo temu primerno pestrejši. Gre za proces popularizacije športa, ki ga mora podpirati javni sektor in v katerem mora korist spoznati tudi zasebni sektor. To je tudi usmeritev Evropske komisije, ki se je z Belo knjigo zavzela za okrepitev zavesti o potrebah in posebnostih športnega sektorja ter za celovito obravnavo vloge športa v družbi.

V Državnem svetu Republike Slovenije pozdravljamo prizadevanja vseh športnih organizacij in društev, še posebej tistih, ki zajemajo raznovrstno ljubiteljsko ukvarjanje s telesnimi aktivnostmi. Pozdravljamo prizadevanja Športne unije Slovenije in partnerjev Zdravo društvo - z gibanjem do zdravja, ki so si ambiciozno zadali cilj uveljaviti zdrav življenjski slog, in s tem namenom razvijajo konkurenčno mrežo v vseh večjih slovenskih krajih, spodbujajo razvoj kakovostnih prostočasnih programov z inovacijami, strokovnostjo, veliko dodano vrednostjo ter želijo dosegati sinergijske učinke z zdravstvenim sektorjem, lokalno upravo ter mediji in sponzorji. Prav tako pozdravljamo vse aktivnosti na področju ozaveščanja prebivalstva, še posebej mladih, saj vemo, da se zdravega življenjskega sloga da naučiti. Veseli me, da uspešno poteka tudi vseslovenska športno-družbena akcija *Veter v laseh, s športom proti drogi 2009*, s katero se želi mlade opozoriti na škodljivost vseh vrst drog in jih spodbuditi k zdravemu življenju, tudi športu.

Soočamo se z ekonomsko krizo. Pridružujem se vsem tistim, ki menijo, da lahko šport za vse, še posebej v kriznih časih družbeno-ekonomske negotovosti, pomaga graditi pozitivne vrednote v družbi in blažiti socialne razlike. To pa je nadvse pomembna družbeno-socialna vloga športa.

Bogomir VNUČEC

Športne organizacije kot del civilne družbe

Šport in rekreacija lahko pomembno prispevata k blaginji družbe, k integracijam, socialnemu in medkulturnemu dialogu ter h krepitvi zdravja in vseživljenjskemu učenju. Spodbudno lahko vplivata na razvoj pozitivnih vrednot kot so solidarnost, poštenost, strpnost, moštveni duh. Z naložbami v športno-turistično in športno-rekreativno infrastrukturo, tudi v obliki javno-zasebnega partnerstva, lahko spodbudimo ne samo kakovostno preživljanje prostega časa, ampak ustvarjamo povpraševanje in potrošnjo. Z razvijanjem in krepitvijo primernih kompetenc prostovoljcev in drugih delavcev v športu, s spodbujanjem učinkovitih oblik sodelovanja, s partnerskim povezovanjem vseh deležnikov v športu, lahko ustvarimo še boljše pogoje za pozitivne sinergijske učinke številnih ugodnih vplivov športa na posameznika in družbo, tako pri nas kot v tujini. Društva na tem področju imajo številne prednosti. Govorimo lahko o veliki avtonomiji športnih organizacij kot dela civilne družbe. Številna društva imajo zelo sposobne člane, ki razpolagajo z znanjem in tudi z lastnimi infrastrukturnimi objekti. V njih so ugledni, verodostojni, kompetentni športni strokovnjaki, člani različnih organov športnih zvez. To je pri nas zelo priljubljeno.

Ko govorimo o obliki organizacije, npr. o društvih, je tudi tukaj veliko priložnosti. Obstaja predvsem trend zanimanja določenih ciljnih skupin, ki se ukvarjajo s športom, kot so na primer upokojenci. Omenim naj tudi trend preusmeritve iz vrhunskega športa na področje športne rekreacije za ohranitev in krepitev zdravja. Poudariti velja, da imamo številne rekreativce, ki dosegajo v svojih kategorijah doma in v svetu vrhunske rezultate. Nekateri so celo boljši od aktivnih športnikov. Na ta način lahko povečujemo ponudbo javnih sredstev, predvsem iz evropskih strukturnih skladov. Priložnost je tudi sprejem *Bele knjige o športu* ter vloga in pomen rekreacije kot take.

Seveda se ob tem srečujemo s težavami in slabostmi kot so neprijazna davčna zakonodaja na tem področju, neustrezen, morda že preživet Nacionalni program športa, nesposobuden Zakon o športu, administrativne ovire pri izvajanju aktivnosti pri pridobivanju javnih finančnih sredstev, zaviralna zakonodaja o društvih. Imamo samo eno zakonodajo, ki v isti koš meče vsa društva. Zavedamo se, da so tudi tu

pomanjkljivosti, saj se društva ustanavljajo za izogibanje davščinam in so tista društva, ki bi želela delati, zato na slabšem.

Zadnje čase predstavljajo problem tudi družbeno nepriznано prostovoljno delo v športu, ki ga je vedno manj, nezainteresiranost medijev za področje športne rekreacije in nacionalnega športa, zahtevni in izbirčni potencialni uporabniki storitev na področju športa in rekreacije, nepriznavanje neformalno pridobljene strokovne usposobljenosti na tem področju itd. Omenim naj še problematiko težko dostopnih finančnih virov. Večina društev se sooča s pomanjkanjem razvitih strokovnih kompetenc za pripravo vlog za prijavo na razpise. Še posebej to velja to v primeru razpisov iz evropskih skladov, ki so zelo zapleteni.

Rado CVETEK

Vloga in pomen športnih društev danes in jutri

Današnji čas je neobičajen. Pesti nas ekonomska kriza, podjetja propadajo, iščejo in preganjajo se tajkuni, vse več je socialnih napetosti, težave nastopajo tudi pri vladanju. Razprava v Državnem svetu bo s tega vidika zvenela prav romantično. Pred tem težkim obdobjem bi bila morda današnja razprava bolj odmevna in bolj relevantna. A vendar se pogledi in odnosi v športu do danes niso dosti spremenili. Naša želja je, da razpravljamo predvsem o enem segmentu športa, to je športu za vse in to predvsem v tistem delu, ki zajema t.i. civilno sfero.

Povsem jasno je, da je stvar prostovoljne in svobodne odločitve, ali se posameznik s športom ukvarja ali ne. Jasno je tudi, da se ljudje sorodnih interesov prostovoljno vključujejo v društva, kar je tudi zakonsko utemeljeno. Prav tako se ta društva po svoji presoji vključujejo v športne asociacije. Število vključenih društev pa tem organizacijam daje kredibilnost in pravico zastopati interese, ki jih članstvo izraža.

Zadeve, ki nas bremenijo in predloge za njihovo reševanje želimo predstaviti Državnemu svetu, kot najvišjemu predstavniku civilne družbe v Sloveniji. Športna unija Slovenije- organizacija športa za vse, je v slovenskem in mednarodnem športnem prostoru prepoznavna, družbeno odgovorna, avtonomna, ter konkurenčna organizacija civilne družbe na področju športa za vse. Naš ključni namen je celovito in kakovostno podpiranje članic na podlagi programa ponudbe podpornih storitev ter z artikuliranjem njihovih zahtev. Ob tem se zavzemamo za razvoj inovativnih programov, ki krepijo zdravje ter varujejo naravo in so pomemben sestavni del kakovosti življenjskega sloga posameznika. Šport za vse dobiva vse bolj pomembno vlogo tudi v okviru EU, saj so tudi drugod že zdavnaj prepoznali pozitivne vplive te dejavnosti na fizično in psihično počutje ljudi. To področje vse bolj postaja domena razprav med sektorjema za zdravje in šport.

Še posebej pomembno vlogo ima to področje v času gospodarske krize, ki v marsičem vpliva in bo vplivala na spremembo vrednostnega sistema ljudi. Povezava ljudi v športnih društvih ne bo zgolj vprašanje interesa športne rekreacije, npr. gibanja, ampak imajo te povezave tudi drugačen in globlji pomen. Društva postajajo pristna socialna okolja, vse pomembnejši prostor za druženje, medsebojno komunikacijo in pomoč posameznikom pri reševanju vsakdanjih vprašanj.

Izhod iz ovir in težav narekuje ukrepe za izboljšanje stanja: večjo podporo organizacijam civilne sfere, krepitev njene avtonomije, družbene odgovornosti ter prostovoljnosti. Da bi to dosegli je potrebno:

- spremeniti zakonodajo, ki zadeva športne organizacije;
- zagotoviti večjo preglednost financiranja iz državnih sredstev, sredstev fundacije in drugih skladov, predvsem z vidika boljšega financiranja športa za vse;
- skrbeti za programe, ki so namenjeni socialno šibkim otrokom, mladostnikom, starostnikom in družinam;
- sofinancirati in revitalizirati športno infrastrukturo, ki je namenjena rekreaciji, tudi tisto, ki zadeva že obstoječe objekte v lasti društev;
- skrbeti za lajšanje pogojev delovanja prostovoljcev in priznanje njihovega dela, predvsem z vidika razbremenitve z administriranjem.

S podobnimi dilemami se soočajo tudi druge države v Evropi. O tem govori tudi najnovejša študija francoskega ministrstva za šport, ki se sprašuje ali se evropski model financiranja športa sooča s tvegano prihodnostjo? Med drugim ugotavljajo, da je usmerjeno financiranje škodljivo za množičen šport. Države dajejo prednost športnim dosežkom in medijski izpostavljenosti, ki je namenjena športu na visoki ravni ali proračunom športnih federacij. Ta znaša 60% sredstev. Po njihovem mnenju tak rezultat razkriva dvoumnost glede prioritete posameznih vlad. Te namreč glasno propagirajo zdravstvene in družbene prednosti dejavnosti, sredstva pa se stekajo k športu na visoki ravni.

Nekaj podobnega se dogaja v Sloveniji, saj slika financiranja na državni ravni ne kaže prav spodbudnih in optimističnih pogledov na nadaljnjo prihodnost športa za vse. V celotnem proračunu športa za leto 2009 naj bi se za področje v Sloveniji namenilo 4,8%, iz Fundacije za šport okoli 6%. Omenjena francoska študija prav tako navaja, da lokalne oblasti precej ozko in omejeno usmerjajo finančne vire na področje množičnega športa v lokalnem športnem udejstvovanju. Študija omenja tudi nekaj predlogov, kako zagotoviti stabilnejše financiranje športa v Evropi. Ta temelji na stekanju več finančnih sredstev prebivalstva v množične športe. Kot protitež temu naj bi športne organizacije osvežile in obnovile svojo ponudbo športne dejavnosti in storitev ter nadgradile standarde kakovosti, s čimer bi povabili večji del populacije v aktivno športno udejstvovanje. Predlagajo tudi, da bi državni predpisi s preusmerjanjem deleža dohodkov iz DDV, ki je odmerjen v športu, usmerjali v športne organizacije.

Taki ukrepi sicer naj ne bi bili v skladu s politiko v državah in naj bi bili začasni, in sicer zgolj v času finančno-gospodarske krize. Usmerjeni bi bili v krepitev športnega sektorja z zaposlovanjem več mezdnih delavcev, v povečevanje prostovoljnega

dela, obnovo športne opreme in infrastrukture itd., s čimer bi razvijali pripadnost udeležencev v športu in zagotavljali visoko povpraševanje. Skratka, predlogi za spremembe športne politike oz. financiranje posameznih segmentov športa so prisotni tudi drugod. Financiranje, ki bi spoštovalo količino in kvaliteto dela, javno priznanje dela prostovoljcev, kot je to običaj v drugih razvitih državah, bi moralo postati pogoj za vrednotenje programov športa na ravni države. Menimo, da so spremembe zakonodaje nujne.

Pričakujemo, da se bo politika v novih razmerah samo toliko vtikala v šport, da bo predvsem na področju zakonodaje ustvarila pogoje, ki bodo zagotavljali hitrejši napredek in boljše možnosti za delovanje organizacij civilne družbe. Da bi to dosegli, pa moramo tudi v športu zagotoviti medsebojna partnerstva in solidarnost, saj nam ta omogoča, da želene spremembe dosežemo hitreje. Stopnjo demokratičnosti družbe opredeljuje tudi odnos države do razvite civilne družbe.

Dr. Milan HOSTA

Etika in trajnostni razvoj kot aduta športne rekreacije

V prispevku želim predstaviti pripravo na prenovu nacionalnega programa z nekaterimi poudarki, ki so namenjeni rekreaciji ter etične dimenzije in trajnostni razvoj. Kaj nam sporoča Bela knjiga o športu? Začne se s citatom Pierra de Coubertina: »Šport je del dediščine vsakega človeka. Pomanjkanja športa se ne da nadomestiti.« Postavlja se ga na vrh človekovih interesov, čeprav se za šport v Beli knjigi zaradi jasnosti in enostavnosti uporablja takšno opredeljevanje, kot ga uporablja Svet Evrope, in sicer šport kot »vse oblike telesne aktivnosti, ki so s priložnostnim ali organiziranim ukvarjanjem usmerjene k izražanju ali izboljševanju telesne vzdržljivosti, k duševnemu blagostanju in k oblikovanju družbenih odnosov ter pridobivanju rezultatov na tekmovanju na vseh ravneh.« Šport se ne da tako enostavno definirati in teh poskusov je bilo kar nekaj. Mislim, da je najbližje temu Wittgenstein, ki pravi, »da kar je kompleksno, o tem ne moremo jasno govoriti«. Torej je bolje, da molčimo. Pa vendarle, ker smo ljudje tudi bitja jezika, bitja govora, spregovorimo in takrat že 'zgrešimo' resnico samo. Zato je dobro, da damo ob prenavljanju nacionalnega programa nekaj poudarka na klasifikacijo, kaj sploh šport je, iz česa je sestavljen in vse to dobro utemeljimo. Na tem se do sedaj še ni veliko delalo, ne pri nas in ne mednarodno. S tem se dejansko ukvarja filozofija. A filozofija športa je v športni stroki obrobna zadeva, četudi ni tako mlada, saj obstaja že vse od leta 1972. Filozofija športa, tako kot športna znanost, se ukvarja le s tistim delom, ki je bil zanjo zanimiv in s tistim delom, ki je nosil socialni kapital in konec koncev finančni kapital. In to je bil vrhunski šport. Mnogo dilem se dotika samo te problematike. Vse ostale so v obrobju. Šport mladih in kanček rekreacije je pogosto prepuščeno vnevar tudi v filozofiji športa.

Drugič. Mislim, da tudi sama Bela knjiga morda ne začne ravno s prave strani. Dotika se športa, čeprav gre v ozadju za neko bolj temeljno zadevo, za samo telesno kulturo, ki je umeščena znotraj večjega družbenega polja. Nato šele pride biopolitika in tudi šport.

V nadaljevanju bom odprl nekaj problemov, ki izhajajo iz obstoječega nacionalnega programa, ki je, tako kot Bela knjiga, izrazito pozitiven in pozitivističen. Ne vprašuje se po temeljih. Na 15. strani tega programa, ko je govora o ciljih in nalogah, v 4.

točki preberemo: »Vrhunski športni dosežki so samostojna oblika specifičnega kulturnega ustvarjanja, ki ima lastna merila vrednotenja svoje ustvarjalnosti.« In v nadaljevanju dokument pravi, da se je treba zavedati, da je vrhunski športni uspeh produkt, ki ima povsod po svetu podobno »proizvodno ceno«. Nosilec tega je človek in če ga instrumentalizira že nacionalni program, kar mislim da je nedvoumno, je spet ideološko sporno. Vrhunski športni uspeh kot produkt - to je pogubna retorika ekonomije, kapitala, ki nas obvladuje. Najmanj kar je je to, da bi morali biti pri oblikovanju novega programa bolj pazljivi.

In ko smo ravno pri medijih. Ti se sedaj vtikajo v marsikaj, pa jih politika in državni organi želijo ustavljati. v 8. točki piše, da je treba informirati in biti informiran »zato je potrebno permanentno strokovno izpopolnjevanje športnih novinarjev, ki ga izvaja društvo... in Fakulteta za šport«. Tukaj že kar Nacionalni program športa (NPS) v bistvu posega točno v novinarsko svobodo. Ker je novinarje treba izobraževati oz. dosti zgodaj tudi indoktrinirati s tem, da je sam študij novinarstva vzpostavljen tudi na Fakulteti za šport. NPS se sklicuje tudi na človekove pravice, da je šport človekova pravica, ne sprašuje pa se, katere pravice se kršijo v športu. Najmanj kar je, ta nacionalni program predvideva v uvodu, na prvi strani, v izhodiščih: »Sklenemo lahko, da je šport pomembno javno dobro in tudi ekonomska kategorija...«. Zato je smiselno, da ga država spodbuja in financira. Osnovna dialektika nam pove, da če je nekaj javno dobro, je lahko tudi javno zlo. Znotraj športa moramo poiskati tudi, kje in kaj 'gleda ven' iz tega javnega dobrega in ga z nacionalnim programom omejiti. Tekmovalnost, ki prežema od petletnikov naprej že vso našo družbo, je v športu še bolj očitna in deluje destruktivno na samo družbo. V nacionalnem programu ni nič od tega. Tudi stroka sama se usmerja večinoma le na neke pozitivne učinke športa. Ne loteva pa se odpirati stvari, ki so v športu patološke, ki imajo nasprotno učinke od tistih, ki jih želimo, 'ker ne bomo sami sami sebi pljuvali v skledo'. Nacionalni program, ki je politično lansiran, se vseh teh problemov mora zavedati, prepoznati patologije in načine, kako se jih vzdržati. Vse lige že gredo v smeri t.i. U(nder)10, U8... Otroci že tekmujejo v vsem mogočem. Tekmujejo, še preden smo jih naučili sodelovati in na tak način ustvarjamo družbo. Tak nacionalni program, ki tega ne spregleda oz. tega noče videti, ustvarjajo strokovnjaki, ki jim odgovarja pozicija moči, ki jo imajo.

Še o nacionalni strategiji gibanja za zdravje oz. telesne aktivnosti za zdravje. 'Luštna strategija'. ob kateri pa se zastavlja vprašanje, koliko je izvedljiva in koliko je izvedena. Z vidika lokalne skupnosti sedaj govorim o identiteti, ki je še nisem odprl. Na poti na zanemarjeno šolsko igrišče je punčko pred letom dni zbil tovornjak. Otroci se posledično že vso šolsko leto, dobrih 500 metrov ali kilometer do šole, vozijo z avtobusom. Nimajo ne kolesarske steze, ne pločnika. Nacionalna strategija o telesni aktivnosti za zdravje pa govori točno o tem. O tem, da je potrebno vsak dan več športa in da je treba omogočiti otrokom, da se bodo namesto prevažanja gibali.

A dela se točno nasprotno! Veliko ceneje bi bilo postaviti pločnik in kolesarsko stezo, ali javno službo z redarjem, kot pa da z vožnjo z avtobusom vsak dan sporočamo otrokom, da je hoja v šolo smrtno nevaren šport. Otroci tako stojijo na pločniku in ne gredo peš do šole. S tem se dela škoda in odraža nemoč politike, ki sicer na deklarativni ravni marsikaj obljublja, potem pa ne naredi ničesar.

Potrebno je odpreti še eno temo. Sicer sem tudi sam predstavnik Olimpijskega gibanja z določenimi interesi, ki jih imam kot posameznik, kot oseba, osebnost. V zakonu je opredeljeno, da se za uresničevanje javnega interesa v športu zagotavlja javna sredstva za sofinanciranje naslednjih vsebin in potem se v okviru tega navaja tudi eksplicitno delovanje Olimpijskega komiteja Slovenije. Olimpijski komite Slovenije, brez Zveze športnih zvez, je proizvodna enota Mednarodnega olimpijskega komiteja. To izhaja iz mednarodne olimpijske organiziranosti. Sicer lahko le upamo, da naši predstavniki spretno 'vozijo' nekatere zadeve in ne upoštevajo vsega, kar bi morali. Ampak Mednarodni olimpijski komite je multinacionalka, je privatna zgodba in mi jo sofinanciramo po javnem interesu?!

Pr eden zaključim naj le še na kratko omenim, zakaj mislim, da sta aduta rekreacije tudi etika in trajnostni razvoj. Že zdrava pamet nam pove, da vrhunski šport ne pozna mere. Tudi vrhunski spektakel je ne pozna. Danes se že z interesom, da vstopijo med mlade, organizirajo svetovne olimpijske igre mladih, festival mladih, ki je 120-krat dražji kot vsaka podobna prireditvev na neki lokalni ravni v takem obsegu in s takim številom otrok. Za nič drugega ne gre, kot to, da se zniža nivo povprečnega gledalca, ki je sedaj na olimpijskih igrah 40 let. Želi se priti med otroke, ker obstaja interes po plemenitenju kapitala. Žal. Pravkar sem prišel iz britanske olimpijske akademije, kjer je bil predstavnik iz Singapurja, in kjer še vedno ne vedo, kaj bi z otroci. Sicer bodo organizirali tekme, ampak ne vedo, ali bi tekmovali ali ne, kakšni bodo programi, ali bodo vsi nagrajeni ali bodo nagrajeni samo zmagovalci. Igre pa bodo. Mlade je treba pripeljati, da se bodo novi mladi z njimi indentificirali. Vrhunski šport tu ne pozna mere. V vrhunskem športu se ne smemo spraševati po zdravju in pravi meri, ker to ni pravo vprašanje. Če pa vzpostavimo pravo mero v polju rekreacije, ki izhaja iz te prave mere, tu pa je možnost in rekreacija ima zato večjo moralno težo, ker je treba nenehno upoštevati vse zunanje faktorje (ali se ti da, ali se ti ne da, ali si spočit ali nisi spočit, ali imaš delovne obveznosti ali ne, imaš otroke, nimaš otrok, si zdrav, nisi zdrav, imaš denar, nimaš denarja itd.). Vse to vpliva na rekreativno dejavnost ali nedejavnost posameznika. V vrhunskem športu morajo ta vprašanja odpasti, ker je cilj znan. Rezultat, kot pravi nacionalni program, produkt. To je produkt. Produkt je pravzaprav tisti oglasni prostor v medijih, ki se nahaja na koncu. Produkt je velikost športnikovega telesa, kamor lahko oglaševalec prilepi reklamo.

Trajnostni razvoj. Naj zaključim z mislijo, ki je dosti jasna in pove vse. Omenjena

etika maksimuma, ki jo nalašč postavljam nasproti rekreaciji, se ne sprašuje, kaj bo z mojim telesom čez 10 let. Trajnostni razvoj sprašuje, katere so možnosti, da zadovoljim svoje potrebe in s tem ne prikrajšam potreb naslednjih generacij za njihove potrebe. Enako je s telesom. Vrhunski šport se ne vpraša, ali bodo potrebe mojega telesa še vedno zadovoljene po koncu ukvarjanja z vrhunskim športom, ampak samo, da je treba sedaj iztisniti čim več. Pri rekreaciji pa se tega ne sprašujemo. Zato mislim, da bi bilo v prihodnosti koristno razmišljati in vlagati več energije v to smer. Tudi zato, ker rekreacija ni tako institucijsko obremenjena, kot to velja za druge oblike športa. Tudi šport otrok in mladine ni tako institucijsko obremenjen, razen kar zadeva šolsko delo. Naša igrišča propadajo, so nevarna. Igrišča imajo ogromne socialne in zdravstvene učinke. A propadajo. Otroci se igrajo doma. In potem gredo ljudje še v Interspar in kupijo tobogan za 100 evrov... . V bloku ima že vsak na balkončku svoje igrišče, skupnosti pa ni več. Vsak ima že osebni fitness. Ljudje pa se ne poznamo več med seboj v skupnosti. To so učinki, ki jih nacionalni program spregleda oz. jih prelaga na druge sektorje. V vseh teh vlogah, v katerih sem, se bom potrudil, da bom podkrepil ta vidik. Želim, da spregovorimo o stvareh, o katerih do sedaj nismo. Zato, ker ni več časa. Naši otroci rastejo.

Marko RAJŠTER

Športna rekreacija kot javno dobro

Šport je javno dobro. O tem ni dvoma in o tem ni potrebno razpravljati. Javno dobro je ne le zaradi športa samega, ampak zaradi pozitivnih učinkov, med katerimi so najpomembnejši zdravstveni, psihološki, socialni... Razmisliti pa moramo o tem, v kolikšni meri so pojavne oblike športa javno dobro. Šport otrok in mladine, športna rekreacija, kakovostni in vrhunski šport, šport invalidov, so med seboj zelo tesno povezani. Razvoj posameznega področja športa ima pozitivne učinke na ostala področja. Ali je torej smiselno mednje postavljati ostro, jasno mejo? Tudi razpravo o vprašljivosti tekmovalnosti je kdaj kje zaslediti. Športa brez tekmovalne sestavine praktično ni; tudi če gre za tekmovanje s svojo trmo, s samim seboj, tekmovanje samega s hribom, časom ali pa s sosedom, prijateljem iz bloka ali iz ulice. To željo po samouresničitvi posameznika ali socialne skupine šport nosi s seboj.

Pred nami je obdobje, ko se izteka veljavni nacionalni program, s katerim je družba dosegla soglasje o javnem interesu v športu. Zato je smiselno pogledati nazaj, kje smo, kaj smo na področju športa dosegli in kako naprej.

Na področju športne rekreacije je razveseljiv podatek, da se v Sloveniji že 60% ljudi redno ali občasno ukvarja s športom. Pri tem je še posebej hvale vredno, da so v lanskem letu, kakor govorijo raziskave, ženske v Sloveniji po pogostosti ukvarjanja s športno rekreacijo prvič dohitele moške. To vpliva na kakovost življenja družine. Sprememba načina življenjskega sloga družine kot osnovne celice ima sama po sebi zelo pomembno vlogo, saj je ta otrokom vzor; tako jim je že v zibelko položen način družinskega življenja, v katerem je prosti čas zapolnjen s športom. Zaskrbljujoče pa je, da pri delu mlade generacije v zadnjih letih zaznavamo težave s povečano telesno težo in slabšimi gibalnimi sposobnostmi. S tem problemom se moramo v prihodnje soočiti in poiskati ustrezne rešitve.

Gmotna podpora športni rekreaciji ni tako mačehovska, kot se morda zdi. Obstoječi nacionalni program predvideva javno podporo na dveh ravneh, in sicer na ravni države in na ravni lokalnih skupnosti. V lokalnih skupnostih je predviden finančni cilj, da bi bilo za javno podporo programom športne rekreacije na voljo 20% vseh javnih financ lokalne skupnosti. Pri tem je potrebno upoštevati, da javne finance lokalnih skupnosti predstavljajo okrog 80% vse javne podpore programom

športa. To pa ni edina podpora programom športne rekreacije in ne edini način zagotavljanja pogojev za športno dejavnost prebivalstva - tudi na področju športne rekreacije. Največji del vlaganj je bil namenjen športni infrastrukturi in tu je bilo v zadnjih desetih, petnajstih letih v Sloveniji narejenega izjemno veliko. Zelo redki so objekti, namenjeni samo enemu segmentu športa (športu otrok in mladine, športni rekreaciji, vrhunskemu športu). Tudi v večini objektov, ki so bili zgrajeni z roko v roki s šolstvom, se v dopoldanskih urah izvaja šolski program športne vzgoje, popoldan pa so ti objekti na razpolago rekreativnemu športu. Tretji segment - ob programih športa in infrastrukturi- so kadri in strokovno delo, tako vzgojno-izobraževalno kot strokovno-organizacijsko, ki ga je potrebno še naprej spodbujati, negovati in dvigovati na višjo raven.

Deset let po sprejetju nacionalnega programa moramo razmišljati o stanju v družbi, ki se je v zadnjih letih spremenilo. Spremenil se je način življenja, predvsem v urbanih okoljih. Sedečemu načinu življenja je šport in gibanje praktično edina alternativa. Ekonomsko racionalen prihranek pri zdravljenju posledic nezdravega, športno in gibalno neaktivnega življenjskega sloga opraviči vlaganja v preventivo. Redna telesna aktivnost pa je zagotovo eno najpomembnejših orodij zdravstvene preventive. Zaradi tega moramo dati športu in gibanju tudi v prihodnje več poudarka, večjo težo in zagotovo več podpore.

Razvoj športa v Sloveniji je v obdobju uresničevanja nacionalnega programa potekal dobro. O tem pričajo rezultati. To pa ne pomeni, da pred nami ni izzivov in da se razvoja športa, tudi z javno podporo, ne da še bolj pospešiti. Država ureja posamezno področje delovanja družbe z zakoni, pravilniki, nacionalnimi programi, belimi knjigami... . Pri tem pa je potrebno spoštovati posebnost športa in njegove pretežne organiziranosti, civilne sfere, ki se na nek način regulira sama in sama določa svoja pravila igre in sodelovanja. Prizadevati si moramo za medsebojno bogatenje posameznih vsebin. Če bomo postavljali na tehtnico tekmovalni šport, športno rekreacijo, šport otrok in mladine, če bomo odpirali fronte znotraj posameznih vsebin športa in ne bomo prepoznavali sinergijskih učinkov, vplivov in prepletenosti posameznih vsebin, tudi ne bomo znali najti pravega soglasja za obdobje naslednjih desetih let. To soglasje pa je za razvoj športnih vsebin ključno.

Dr. Damir KARPLJUK, dr. Mateja VIDEMŠEK

Športna rekreacija v tretjem življenjskem obdobju

S pričujočo raziskavo smo želeli analizirati način življenja, gibalno dejavnost in prisotnost boleznih oseb po 65. letu starosti. Anketirali smo 1313 starostnikov v šestih slovenskih regijah. Dobljene podatke smo obdelali s statističnim programom SPSS; izračunali smo frekvence in kontingenčne tabele. Ugotovili smo, da skoraj tri četrtine ljudi (71%) nad 65 let lahko hodi več kot 15 minut skupaj, kar je dovolj za relativno samostojno življenje. Več kot polovica starostnikov ni gibalno aktivnih; najbolj pogosta gibalna dejavnost je hoja (94,4%) in splošna vadba (30%), sledi planinstvo (16%) in kolesarjenje (12,5%). Rezultati raziskave so pokazali, da imajo starostniki, ki so redno telesno aktivni, nekoliko manj obolenj kot tisti, ki so aktivni neredno ali pa so popolnoma neaktivni.

Uvod

Zdravje je vrednota, ki jo ljudje v javnomnenjskih raziskavah vselej dajejo na prvo mesto. Je prvi pogoj za kakovost življenja in blaginjo posameznika. Zdravje ljudi odločilno vpliva na delovne sposobnosti in voljo do dela. Zato je zadovoljivo zdravje posameznika javni interes. Česen (2006) razlikuje dejavnike, ki vplivajo na posameznikovo zdravje in prispevajo različno velik delež k enačbi: način življenja (40%), dedni in biološki dejavniki (30%), naravno, ekonomsko, bivalno in družbeno okolje (20%) in javna zdravstvena služba (10%). Javni sistemi socialne varnosti, kakršne poznamo danes, so nastali v Evropi pred več desetletji v povsem drugačnih ekonomskih, socialnih, demografskih razmerah. Evropejcem so zagotavljali zavidljivo raven socialne varnosti na javni račun. Ker pa nam statistične raziskave potrjujejo, da so se razmere na naštetih področjih korenito spremenile (in se bodo v prihodnosti še bolj), bo potrebna reorganizacija ekonomskega bremena socialne varnosti med javni in privatni sektor.

Vsakodnevno gibalno udejstvovanje in ukvarjanje z rekreativnim športom lahko uvrstimo med pomembne sestavine zdravega življenja starejših ljudi. Odsotnost ali pomanjkanje gibanja lahko vodi k številnim degenerativnim obolenjem, slabitvi osnovnih življenjskih funkcij in prezgodnjemu staranju (Pečjak, 1998).

V Sloveniji se število starejših ljudi povečuje, zato je potrebno odpirati možnosti, da bi ljudje v starejših letih živeli polno, zadovoljno in kakovostno (Berčič, 2002). Športna dejavnost predstavlja pomemben dejavnik za ohranjanje samostojnosti pri starostnikih, kot tudi potencialno možnost za preprečevanje oz. upočasnjevanje številnih bolezni. Za zdravo in polno življenje starejših ljudi je potrebno uravnoteženo in kakovostno prehranjevanje, veliko gibanja in ukvarjanja s športom, vsakodnevno izobraževanje in miselno delo, udejstvovanje v različnih interesnih dejavnostih skupaj s prijatelji, navezovanje pristnih čustvenih in ljubezenskih odnosov (Berčič, 1999).

Prepričanje, da se morajo starejši ljudje družiti samo s sebi enakimi, je zmotno. Na ta način se namreč preveč ukvarjajo s svojimi problemi, kar lahko neugodno vpliva zlasti na njihovo psihično počutje. Zato je prav, da se gibljejo tudi med mlajšimi ljudmi in čim dlje v krogu družine. Vedno naj jim bo na voljo širok spekter strokovno izobraženega osebja, ki jim je pripravljeno pomagati v različnih stiskah. Občutek, da se lahko na nekoga oprejo, starejšim ohranja zavzetost, vitalnost, odprtost in vsestranskost (Birska, 1992).

Glede na to, da je problem izredno zanimiv in aktualen, smo z raziskavo želeli analizirati način življenja, gibalno dejavnost in prisotnost bolezni oseb po 65. letu starosti.

Metode dela

Vzorec anketirancev

Vzorec anketirancev je bil naključno izbran. Zajel je 1313 oseb nad 65. letom starosti, razdeljenih v štiri starostne skupine: 65 do 73 let (754 oseb, 57,7%); 74 do 81 let (401 oseba, 30,5%); 82 do 89 let (135 oseb, 10,3%); 90 do 99 let (23 oseb, 1,8%), iz šestih slovenskih regij (Notranjske (252 oseb), Gorenjske (246 oseb), Dolenjske (247 oseb), Prekmurja (70 oseb), Štajerske (252 oseb) in Primorske (246 oseb)). Največji delež vzorca (57,4%) je zajel najmlajšo starostno skupino - osebe med 65. in 73. letom starosti. Delež pada vzporedno s starostjo; tako je bilo anketiranih le 23 starostnikov nad 90 let. Anketirali smo 835 (63,6%) žensk in 478 (36,4%) moških.

Vzorec spremenljivk

Podatke smo zbrali s pomočjo anketnega vprašalnika *Gibalne dejavnosti za zdravje pri starejših od 65 let v Sloveniji*, ki zajema 31 spremenljivk (dosegljiv je pri avtorjih). Anketne vprašalnike so anketiranci reševali ob prisotnosti anketarjev, starejši in slabovidni pa ob njihovi asistenci.

Metode obdelave podatkov

Podatki so bili obdelani s statističnim programom SPSS 15.0 (Statistical Package for the Social Sciences). Izračunane so bile frekvence (Frequencies) in kontingenčne tabele (Crosstabs). Verjetnost povezave med spremenljivkami je bila testirana s koeficientom kontingence na ravni 5% tveganja.

Rezultati

Rezultati raziskave so pokazali, da večina ljudi (71%) nad 65 let lahko hodi več kot 15 minut skupaj. 14,1% jih lahko hodi neprekinjeno največ 15 minut, kar je dovolj za relativno samostojno življenje. Le nekaj ljudi (4%) ni zmožnih samih prehoditi niti 5 minut. Povprečen 65-letnik sedi 45 ur na teden, kar znaša 6,5 ur na dan. Iz preglednice 1 je razvidno, da ljudje, ki živijo samostojno, presedijo manj ur kot ljudje, ki so delno ali popolnoma odvisni.

Preglednica 1: Povezanost med številom presedenih ur in samostojnim življenjem

		Sedenje v urah na dan									
		2 – 5 ur		6 – 8 ur		9 – 11 ur		12 – 16 ur		Skupaj	
Samostojno življenje		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1	Neodvisni	349	35%	398	40%	185	19%	69	7%	1001	100%
2	Delno odvisni	47	19%	94	40%	67	28%	33	14%	241	100%
3	Odvisni	7	10%	18	44%	21	30%	25	35%	71	100%
Skupaj		403		510		273		127		1313	
Koeficient kontingence		0,266									
Statistično značilna povezava		0,000									

Legenda: F – frekvence (število odgovorov)

Ugotovili smo, da 59% starostnikov ni aktivnih niti en dan v tednu; 9% starostnikov je aktivnih 1 uro na teden, 10% starostnikov 2 uri na teden, in le 4% starostnikov 3 ure na teden. Od tistih, ki se ukvarjajo z gibalno dejavnostjo, je organizirano aktivnih le 18,3% starostnikov.

Preglednica 2 nam prikazuje, v kakšni obliki in katere gibalne aktivnosti najpogosteje izvajajo starostniki.

Preglednica 2: Oblika vadbe glede na posamezno športno panogo

Gibalna aktivnost		DA		Neorganizirana oblika		Organizirana Oblika	
		Frekvenca	Odstotek	Frekvenca	Odstotek	Frekvenca	Odstotek
1.	Hoja	1024	94,4%	554	54%	470	46%
2.	splošna vadba	331	30,5%	274	82,7%	57	17,3%
3.	planinstvo	173	15,9%	142	82,1%	31	17,9%
4.	kolesarjenje	136	12,5%	110	80,9%	26	19,1%
5.	fizioterapija	107	9,9%	65	60,7%	42	39,3%
6.	smučanje	48	4,4%	38	79,2%	10	20,8%
7.	balinanje	39	3,6%	33	64,6%	6	35,4%
8.	šah	52	4,8%	31	59,6%	21	40,4%
9.	joga	32	2,9%	31	96,9%	1	3,1%
10.	ples	34	3,1%	30	88,2%	4	11,8%
11.	nordijsko smučanje	29	2,7%	25	86,2%	4	13,8%
12.	tek	25	2,3%	23	92%	2	8%
13.	tenis	19	1,8%	17	89,5%	2	10,5%
14.	kegljanje	16	1,5%	13	81,2	3	18,8%
15.	fitnes	13	1,2%	12	92,3%	1	7,7%
16.	namizni tenis	15	1,4%	11	73,3%	4	26,7%
17.	ribišstvo	15	1,4%	11	73,3%	4	26,7%
18.	aerobika	11	1,0%	11	100%	0	0,0%
19.	nogomet	7	0,6%	6	85,7%	1	14,3%
20.	odbojka	6	0,6%	5	83,3%	1	16,7%
21.	košarka	4	0,4%	3	75%	1	25%
22.	plavanje	3	0,3%	3	100%	0	0,0%
23.	borilni športi	2	0,2%	2	100%	0	0,0%
24.	badminton	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
25.	rokomet	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Skupaj		1085	100%	590		495	

Najbolj pogosta aktivnost je hoja, saj jo je navedlo kar 94,4% ljudi (preglednica 2). Sledi ji splošna vadba, ki lahko zavzema različne oblike preprostih vaj in to kar pri 30% ljudeh. Večina od teh starostnikov (82,7%) splošno vadbo izvaja v neorganizirani obliki, torej samostojno, brez strokovnega vodstva. Osebe, ki smo

jih anketirali v naši raziskavi, precej pogosto tudi planinarijo (15,9%) in kolesarijo (12,5%), ostale športe pa izvajajo manj pogosto.

Anketiranci so odgovarjali tudi na vprašanja o prisotnosti različnih obolenj (preglednica 3).

Preglednica 3: Redna gibalna aktivnost in pogostost bolezni

Pogoste bolezni po 65. letu	Redna telesna aktivnost				Skupaj
	Da		Ne		
	Frekvenca	Odstotek	Frekvenca	Odstotek	
zvišan krvni pritisk	274	52%	364	55%	638
okvare hrbtenice	217	41%	246	37%	463
bolezni sklepov	195	37%	260	40%	455
zvišan holesterol	181	34%	231	35%	412
popuščanje srca	71	13%	115	17%	229
sladkorna	69	13%	139	21%	208
bolečine za prsnico	63	12%	97	15%	160
čir na želodcu / dvanajsterniku	47	9%	58	9%	105
možganska kap	44	8%	48	7%	43
srčna kap	38	7%	46	7%	84
kronični bronhitis	35	7%	43	6,5%	78
bronhialna astma	21	4%	51	8%	72
amputacija	7	1,3%	8	1,2%	15
ciroza jeter	1	0,2%	10	1,5%	11
ostalo	75	14%	54	8%	129
Skupaj	530		657		1187

Med naštetimi obolenji najpogosteje zasledimo povišan krvni pritisk, sledijo okvara hrbtenice, bolezni sklepov ter povišan holesterol. Iz preglednice 3 je razvidno, da je nekoliko manjši delež tistih, ki so redno gibalno dejavni in imajo različna obolenja. Izstopa predvsem podatek, da je nekoliko več redno športno aktivnih z okvaro hrbtenice.

Razprava

Rezultati so pokazali, da imajo osebe, ki smo jih zajeli v našo raziskavo, najpogosteje zvišan krvni pritisk, sledijo okvara hrbtenice, boleznimi sklepov in povišan holesterol. Tudi iz zdravstvenega statističnega letopisa za leto 2001 je razvidno, da so starejše osebe v Sloveniji najpogosteje obiskovale svoje izbrane zdravnike zaradi naslednjih vzrokov bolezni: boleznimi mišično-skeletnega sistema in vezivnega tkiva, srčno-žilne bolezni, boleznimi prebavil in poškodb (Ramovš, 2003). Kot kažejo epidemiološki podatki drugod po svetu, prevladujejo pri starostnikih kronično-degenerativne bolezni in boleznimi čutil. Tako ocenjujejo, da imajo osebe nad 65 let kar v 55% pomembne degenerativne spremembe na sklepih, 35 do 40% jih ima boleznimi srca in ožilja, 45% ima zvišan krvni tlak, okvare vida so prisotne pri približno 40%. Kar 25% starejših oseb ima motnje sluha. Dobra tretjina starejših bolnikov ima hkrati najmanj eno od treh navedenih kroničnih bolezni (Tang, Chen in Krewski, 2003). Z naraščajočo starostjo pa se pogostnost teh bolezni in njihovo hkratno pojavljanje še povečujeta (Poredoš, 2004). Leta 2004 so bili zdravstveni razlogi najpogostejši za namestitve v domove za starejše, saj znašajo 76%. Sledijo jim starostni razlogi (7,3%) ter drugi, največkrat socialni ali osebni (16,7%) (Turk, 2004, <http://www.ssz-slo.si>).

Ugotovili smo, da obstaja statistično značilna povezava med samostojnim življenjem in presedenimi urami na dan. Pasivno življenje brez gibanja, prekomerno sedenje, prevelika telesna teža in druge nepravilne obremenitve povzročijo, da mišične strukture ne opravljajo več svoje funkcije in hrbtenica se hitro znajde pod prevelikim pritiskom (<http://www.sdtempo.si/?p=90>). Ker se zmanjšata kostna in mišična masa, ki sta potrebni za vsakdanja opravila, se le-ta zdijo zelo zahtevna in nič kaj preprosta. Prav vsakdanja opravila (obisk trgovine, čiščenje, osebna higiena, priprava hrane) starostnikom kar naenkrat povzročajo preglavice in jih vodijo v nesamostojno življenje. Poleg tega moramo biti pri starostnikih pozorni na preležanine, ki rade nastanejo zaradi dolgotrajnega sedenja ali ležanja. Nastanejo na kostnih izboklinah, kjer je koža tanjša in nima maščevnih in mišičnih oblog. Takšne malenkosti lahko vodijo v zdravstvene težave in zopet nastopi nepotrebna odvisnost od zdravnikov in domačih (http://med.over.net/javne_datoteke/novice/datoteke/50-21c-ckovacckovac.pdf).

Na podlagi rezultatov raziskave lahko med drugim sklepamo, katere športne dejavnosti bi bilo smiselno bolje organizirati. Poleg hoje je veliko zanimanja tudi za splošno vadbo, planinstvo in kolesarjenje. Vendar se z njimi večina ukvarja neorganizirano. Kar 46% ljudi se s hojo ukvarja organizirano. Sem lahko verjetno prištejemo organizirane pohode in izlete, ki jih je v Sloveniji kar precej. Med dobro obiskanimi organiziranimi športi najdemo splošno vadbo (4,3%) in fizioterapijo (3%). Organizacija bi morala biti boljše posebej za aktivnosti na prostem, saj

ne potrebujemo več kot naravni prostor in primerno osebno opremo. V naravi lahko večkrat naletimo na objektivne nevarnosti, ki se jim lahko izognemo z dobro organizacijo (pohod, kolesarski maraton). Že Doupona (2000) je ugotovila, da ostaja hoja najpopularnejši šport, saj se je zanj že desetletje nazaj odločalo 37% žensk in 33% moških. Zanimiv pa je upad zanimanja za plavanje, ki je pred desetletjem imel kar 26% privrženek in 27% privrženec, naši anketiranci pa so ga navedli le s 3% udeležbo. Tako še vedno prevladujejo športi, ki zahtevajo relativno malo denarja, opreme in časa ter so dostopni široki populaciji. Poleg tega prav hoja, planinarjenje, kolesarjenje in splošna vadba omogočajo individualen tempo in zmerno obremenitev. Prav tako Berčič in Sila (2007) ugotavljata, da so že od leta 2000 pa do danes v Sloveniji trije najbolj priljubljeni športi hoja, plavanje in kolesarjenje. V današnjem času jim sledijo še planinarjenje, alpsko smučanje, telovadba, tek v naravi, nogomet, ples in fitnes. Kot vidimo so hoja, telovadba, planinarjenje in kolesarjenje aktualni tudi med današnjimi starostniki. Izgubil pa se je, kot smo že omenili, interes za plavanje.

Raziskava, v kateri je Doupona (2000) primerjala aktivnost moških in žensk v letu 1998, je pokazala, da se je z redno vadbo ukvarjalo 34,3% moških in 29,0% žensk. Občasno pa je redno aktivnost gojilo 26,5% moških in 18,1% žensk. Tako pridemo do ugotovitve, da je bilo leta 1998 neaktivnih 39,2% moških in 52,9% žensk. Po nekaterih ocenah je v Sloveniji danes še vedno neaktivnih 60% odraslih (<http://www.cindi-slovenija.net/raziskave>). Vendar moramo upoštevati dejstvo, da starostniki pod aktivnost štejejo tudi panoge, kot so ribarjenje, lov, vrtnarstvo, gasilstvo itd. Sila (2007) poroča o rezultatih raziskave športno rekreativne dejavnosti Slovencev 2006. Po njegovih podatkih je bilo v letu 2006 40,6% neaktivnih ljudi, 31,4% občasno aktivnih in 28% vseh redno aktivnih ljudi. Sila (2007) ugotavlja, da se z leti prenehajo športno udeleževati predvsem tisti, ki so neredno športno dejavni. Redno aktivni starostniki pa ostajajo zvesti svojemu slogu dejavnega življenja. Za 70. leta prejšnjega stoletja je bilo značilno, da se glavnina športa konča s 25. leti. V 80. in 90. letih so ugotovili opazen padec športne aktivnosti po 50. in 60. letu. Danes so se mejniki pomaknili še malo višje. Morda tudi zato, ker norma za rekreacijo niso več leta, ampak življenjski slog in ozaveščenost o zdravem načinu življenja. Tako je bilo leta 2006 64,4% starostnikov nad 65 let neaktivnih, 10,9% je bilo občasno aktivnih in 24,5% redno aktivnih. Naš podatek o neaktivnih starostnikih je torej nekoliko nižji (59%).

Ker se pričakovano trajanje življenja podaljšuje, je ostarelih ljudi vse več (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1180). V zadnji polovici 20. stoletja se je življenjska doba posameznika podaljšala za 20 let, a so med posameznimi državami velike razlike. V manj razvitih državah lahko moški, ki so že dosegli starost 60 let, pričakujejo samo še 14, ženske pa 16 let življenja, medtem ko je v bolj razvitih predelih pričakovano trajanje življenja pri 60. letih za moške 18 let, za ženske pa 22

let. Do leta 2050 naj bi se te vrednosti povečale na 85,2 leta za deklice in 79,8 leta za dečke (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1180).

Zato je pomembno, da gibalna dejavnost postane trajna vsebina življenjskega sloga, postane naj vrednota, potrebna za zdrav način življenja slehernega človeka. Sprva kot spontana gibalna igra otroka, v starosti pa kot razvedrilo in rekreacija, katere namen je upočasnitev duševnih in telesnih procesov staranja.

Ljudje, ki znajo energijo primerno usmerjati v gibalno dejavnost, lažje prenašajo različne duševne obremenitve in ob njih tudi ustrezno ukrepajo (Accetto, 1987). Po drugi strani pa je tudi telesni napor stres, zato mora biti primerno intenziven in mora vadečemu nuditi zadoščenje in zadovoljstvo. Hkrati daje gibalna dejavnost občutek, da je starostnik opravil nekaj z lastnim prizadevanjem, kar je tudi vir zaupanja vase (Tomori, 2000). Poleg tega, da se človek pri gibalni dejavnosti nauči usmerjati energijo, se nauči tudi prave telesne sprostitve, ki je pogoj tudi za duševno sprostitvev in uspešno soočanje s spremembami, ki jih prinaša starost.

Literatura

Accetto, B. (1987). Starost in staranje: Osnove medicinske gerontologije. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Berčič, H. in Sila, B. (2007). Ukvarjanje prebivalstva Slovenije s posameznimi športnimi zvrstmi - 2006. Šport, 3, priloga 17-26.

Bos, K. (2006). Hoja in lahkoten tek. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Birsa, M. (1992). Življenje po šestem križu. Murska Sobota: Pomurska založba.

Česen, M. (2006). Reforma zdravstva v Sloveniji. Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

Doupona, M. (2000). Šport in družba: sociološki vidiki. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Doupona Topič, M. in Sila, B. (2007). Oblike in načini športne aktivnosti v povezavi s socialno stratifikacijo. Šport, 3, priloga 12-16.

Pečjak, V. (1998). Psihologija tretjega življenjskega obdobja. Bled: Samozaložba in Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Ramovš, J. (2003). Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Sila, B. (2007). Leto 2006 in 16. študija o športnorekreativni dejavnosti Slovencev. Šport, 3, priloga 3-11.

Tang, M., Chen, Y. in Krewski, D. (2003). Gender related differences in the association between socioeconomic status and self-reported diabetes. *International Journal of Epidemiology*, 32(3), 381-385.

Turk, P. (2004). Športna dejavnost stanovalcev v Domu upokojencev Celje. Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za šport.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1180

<http://www.ssz-slo.si>

<http://www.sdtempo.si/?p=90>

<http://www.cindi-slovenija.net/raziskave>

http://med.over.net/javne_datoteke/novice/datoteke/50-21c-ckovacckovacic.pdf

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1180

Dr. Rado PIŠOT

Kavč generacija? Ne, hvala!

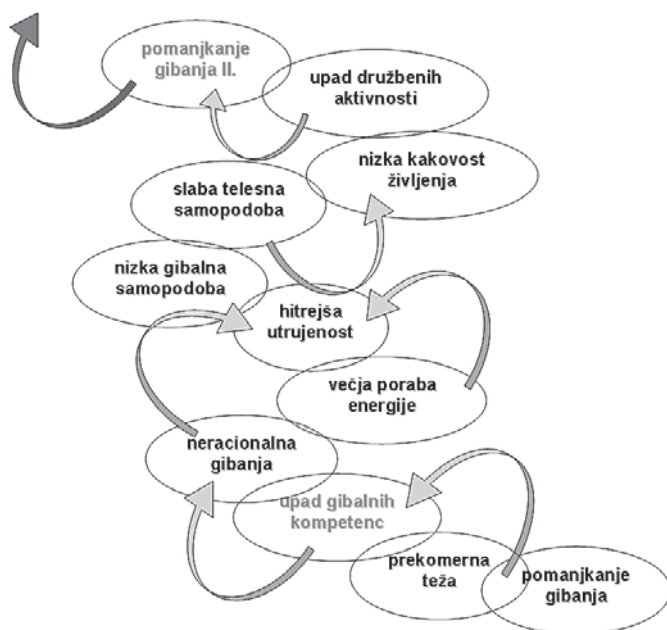
Uvod

Med dejavniki tveganja za pojav nezadostne gibalne/športne aktivnosti na prvo mesto uvrščamo družbene dejavnike. Zaradi uporabe vrhunskih tehnologij se gibalna aktivnost vse bolj zmanjšuje, ponekod in pri posameznih skupinah pa dobesedno izginja. Moderne tehnologije so tako »olajšale« življenje, delo in celo igro v smeri vse manjšega fizičnega napora ali gibanja. Delež otrok, mladostnikov in aktivnega prebivalstva, ki večino svojih osnovnih dnevnih aktivnosti opravljajo sede, še nikoli ni bil tako velik, svoje pa doda tudi sedeče preživljanje prostega časa, predvsem pred televizijskimi sprejemniki ali računalniškimi ekrani (Brettschneider, Bünemann, 2005). Svet medijev nas je preplaval in posedel. Iz udobnega naročja modernih ležalnikov pa je množice težko priklicati, še težje pa jih osvestiti o pomenu in vlogi gibalnih/športnih aktivnosti. Teka ne moremo ponuditi na policah trgovin, hoje ne moremo kupiti preko spletnih strani. Nujno potrebne vsebine in programi gibalnih/športnih aktivnosti pa so največkrat preveč oddaljene tako prostorsko kot časovno, velikokrat žal, tudi z vidika potrebnih sredstev.

Sodobna družba je v svojem hitrem in vztrajnem razvoju z željo, da bi posamezniku olajšala napore, zmanjšala razdalje in naredila življenje prijaznejše. A s ciljem izboljšati dejavnike kakovosti življenja je morda nehote ali nevede človeku odtujila zanj zelo pomembno, lahko bi rekli vitalno vsebino. Gibalna aktivnost, ki je v filogenezi človeka pomenila veliko več kot zgolj transportno gibanje in se je v njegovi kompetenci razvijala s potrebo po preživetju, komunikaciji, kreativnosti in izraznosti, identifikacije, vse do vsebin športa kot socializacijske in integracijske vsebine, nenazadnje družbene norme, je danes v sodobnem in razvitem svetu izgubila svoje pomembno mesto. Žal se premalokrat zavemo, da naš organizem, ki se je tisočletja prilagajal na gibalno aktiven način življenja, današnjemu utripu ne more slediti. Prilagoditev na spremembe v načinu življenja, ki se v zadnjih letih z vrtoglavo hitrostjo vrstijo v naši okolici, spremembe, ki sicer narekujejo način preživetja, zahteva prilagoditve tudi našega organizma, psihosomatskega statusa kot sistema v celoti. Nova potreba je torej sedeči človek, sposoben hitrega razmišljanja in delovanja v zaprtih prostorih pred ekrani in z miško v roki (Pišot et.al, 2005, 2008).

Otroci in mladostniki so že zelo zgodaj in v obdobju, ki je najbolj občutljivo za oblikovanje življenjskega sloga, vse bolj izpostavljeni enoznačnim aktivnostim in obremenitvam. Ogromno časa presedijo pri opravljanju različnih statičnih aktivnosti in kar je najbolj zaskrbljujoče, se vse to večinoma dogaja v zaprtih prostorih. Otrokovo šolsko okolje, v katerem preživi velik del dneva, iz ergonomskega vidika pogosto ne ustreza njegovim telesnim značilnostim, zato se lahko že v otroštvu pojavijo številne zdravstvene težave (Pišot, Planinšec, 2005). Pediatri pri nas in v tujini ugotavljajo, da je število otrok s slabo telesno držo in obolenji dihal vse večje in pogosto kot ključna razloga omenjajo ergonomsko neprilagojenost delovnega okolja šol in vrtcev telesnim značilnostim otrok ter premalo gibanja na prostem. Ob dejstvu, da je gibanja vedno manj že v ranem otroštvu, se pojavlja še zelo aktualno vprašanje, kje in kako se bodo naši najmlajši osnovnih gibalnih vzorcev sploh naučili, kje si bodo razvili osnovne gibalne kompetence, da bodo kasneje lahko kolikor toliko racionalno in kakovostno reševali temeljne gibalne probleme.

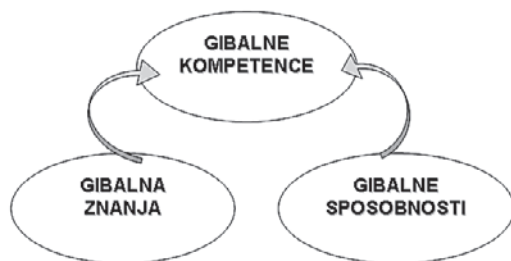
Kje so in kateri so temeljni razlogi za upad gibalnih sposobnosti sodobne populacije? Zavedati se moramo, da gre v bistvu za kombinacijo različnih dejavnikov, ki pa se dopolnjujejo, delujejo v tesni soodvisnosti in kar je najhuje, delujejo v spiralnem modelu v katerem končni dejavnik pomeni vnovično spodbudo za ponovno slabše stanje na višji ravni.

Pomanjkanje gibanja, prekomerna teža, nizka raven gibalnih kompetenc, neracionalna gibalna/športna aktivnost, prekomerna poraba energije, hitra utrujenost, negativna telesna samopodoba, slaba gibalna samopodoba, slaba kakovost življenja, odtujevanje od družabnih aktivnosti – to so konkretni kazalniki življenjskega sloga vedno bolj številne neaktivne populacije. Ti si lahko sledijo v različnem zaporedju, vendar vztrajno in učinkovito posameznika že v otroštvu odtujujejo od dejavnosti, ki je za njegov skladen razvoj nujno potrebna.

Gibalni razvoj – gibalna znanja in gibalne sposobnosti - gibalne kompetence

Gibalni razvoj poteka v tesni interakciji z okoljem (zorenje med genetskimi in okoljskimi dejavniki) in predstavlja skladno nadgradnjo gibalnih znanj in razvoj gibalnih sposobnosti. Proces psihomotoričnega učenja, ki posamezniku omogoča doseganje višje ravni gibalnega znanja, zahteva višjo raven razvitosti gibalnih sposobnosti in obratno. Za razvoj sposobnosti na višji ravni je potrebno usvojiti ustrezna znanja, ki omogočajo reševanje zahtevnejših gibalnih nalog in s tem doseganje višje ravni gibalnih sposobnosti. Ta dva procesa, psihomotorično učenje, za pridobivanje in usvajanje **gibalnih znanj** in postopno razvijanje **gibalnih sposobnosti**, potekata v tesni povezanosti in odvisnosti drug od drugega in omogočata doseganje ustreznih **gibalnih kompetenc**, ki so nujno potrebne za zagotavljanje primerne in skladnega razvoja.

Psihomotorično učenje, ki poteka skozi štiri značilne faze (refleksna, rudimentarna, fundamentalna in specializirana, Gallahue in Ozmun, 2006) otroku postopoma omogoča usvajanje vedno zahtevnejših gibalnih znanj in obvladovanje določenih gibalnih struktur (od refleksnih gibalnih vzorcev preko osnovnih gibalnih vzorcev do gibalnih stereotipov). Hkrati pa poteka tudi razvoj gibalnih sposobnosti, ki preko treh stopenj razvoja gibalnih sposobnosti (stabilnosti, lokomotorike in manipulacije) zagotavlja vedno višjo raven gibalnih sposobnosti ter postopno diferenciacijo teh sposobnosti v strukturo gibalnega prostora, kakršno lahko zaznamo pri odraslem človeku.

Tako kot je značilna celostnost (integrativnost) v celotnem razvoju otroka, tako je prisotna znotraj gibalnega prostora, ki opredeljuje gibalne sposobnosti otrok. Na splošno je za človeka značilno, da njegovo gibalno učinkovitost omejuje šest gibalnih in funkcionalna sposobnost. Moč, hitrost, koordinacija gibanja, gibljivost, ravnotežje in preciznost ter vzdržljivost so sposobnosti, ki določajo učinkovitost posameznika pri realizaciji različnih gibalnih nalog, ob določenem prispevku ostalih dimenzij (socialnih, čustvenih, spoznavnih). Pri otroku je ta prispevek veliko večji kot pri odraslem, ključni pomen pri realizaciji gibalnih nalog pa imajo med gibalnimi sposobnostmi predvsem koordinacija gibanja, moč in ravnotežje. Predvsem slednje predstavlja filter, ki omogoča ali onemogoča oziroma otežuje realizacijo večine gibalnih nalog (Pišot in Planinšec, 2005).

Razlike med spoloma so v obdobju zgodnjega otroštva v povprečju majhne, izrazitejše so v poznejših obdobjih. V določenih pogledih dosegajo nekoliko višjo raven motorične učinkovitosti deklice (npr. pri koordinaciji gibanja rok, ravnotežju), v drugih pa dečki (npr. pri koordinaciji gibanja vsega telesa, agilnosti, moči, vzdržljivosti), sicer pa so razlike nepomembne (Malina idr., 2004; Planinšec, 2001; Videmšek idr., 2006; Pišot in Planinšec, 2005). Zato so dečki nekoliko uspešnejši pri izvajanju gibalnih spretnosti, ki zahtevajo moč in hitrost, kot so skoki, meti in teki – manipulacija z lastnim telesom, deklice pa uspešneje izvajajo spretnosti, ki zahtevajo natančnejše gibanje z rokami – manipulacija z rekviziti, ravnotežje in ritem, kot so npr. plesi. Z analizo izsledkov različnih raziskav, ki so proučevale otroka, je mogoče zaključiti, da je raven diferenciacije gibalnih sposobnosti pri deklicah višja od tiste pri dečkih. To potrjuje tudi dejstvo, da se deklice v tej starosti hitreje razvijajo kot njihovi vrstniki moškega spola (Pišot in Planinšec, 2005). Vsak posameznik pa ima svoj lastni tempo razvoja, ki ga določa njegova »biološka ura« (Gallahue in Ozmun, 2006). V mnogih študijah so bile dokazane količinske spremembe na vseh področjih gibalne učinkovitosti, ki se v predšolskem obdobju postopno izboljšuje (Planinšec, 2001; Rajtmajer, 1997; Thomas in French, 1985, Pišot idr., 2003). Posamezne gibalne sposobnosti pa se v procesu gibalnega razvoja in hkrati z željo po višji ravni psihomotoričnega znanja razvijajo skladno z razvojem najpomembnejših podsistemov psihosomatskega statusa ter odgovornih mehanizmov regulacije gibanja. Tako je za ustrezen razvoj novih gibalnih znanj in sposobnosti potrebna določena raven razvitosti skeletno-mišičnega, srčno-žilnega, dihalnega in živčnega sistema.

Večina naših najmlajših je deležna edine organizirane gibalne/športne aktivnosti v vrtcih in šolah. Tudi v primeru, ko se ta aktivnost v celoti izvaja, še vedno ne zadostuje, da bi zadovoljila otrokove potrebe. Pri tem ne mislimo le na količino, ki jo otrok potrebuje za normalen motorični razvoj, temveč tudi na kakovost gibalnih spodbud (Pišot & Jelovčan, 2006).

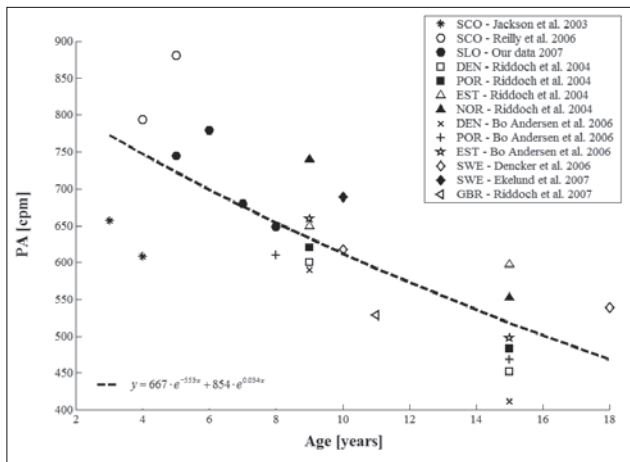
Gibalna/športna aktivnost in gibalne sposobnosti slovenskih otrok

Ena zadnjih raziskav, ki je v svojo obravnavo vključila slovenske otroke v zgodnjem šolskem obdobju s ciljem preučiti in raziskati njihovo gibalno učinkovitost in nekatere značilnosti življenjskega sloga, je bila »Otrok med vplivi sodobnega življenjskega sloga« izvedena v koordinaciji in pod vodstvom Inštituta za kineziološke raziskave, ZRS Univerze na Primorskem ob sodelovanju vseh slovenskih Pedagoških fakultet in Fakultete za šport UL. V longitudinalno raziskavo je bilo vključenih 1001 otrok iz vrtcev in prve triade osnovnih šol iz slovenske obale, ljubljanskega in mariborskega področja. V krogu meritev smo na izbranem vzorcu pridobili številne podatke in informacije o morfoloških značilnostih, gibalnih sposobnostih, količini in pogostosti gibalne/športne aktivnosti ter o nekaterih karakteristikah življenjskega sloga merjencev. Longitudinalnost raziskave smo zagotovili v okviru trajanja projekta in vse meritve ponovili dvakrat, v letih 2007 in 2008. V nadaljevanju predstavljamo del rezultatov raziskave, v kateri smo s pomočjo pospeškometrov ugotavljali količino in intenzivnost gibalne/športne aktivnosti otrok. Raziskavo smo izvedli na podvzorcju 112 otrok med 5. in 8. letom starosti. Z objektivno metodo merjenja gibalne/športne aktivnosti, z uporabo merilnikov pospeška smo ugotavljali dnevno gibalno aktivnost slovenskih otrok (Šimunič et al., 2007).

Pri dečkih in deklicah je bil ugotovljen rahel porast gibalne aktivnosti v šestem letu starosti glede na predšolsko obdobje, nato pa pri sedmih letih raven aktivnosti strmo pade in pri osemletnih dečkih zopet nekoliko poraste, medtem ko pri deklicah iste starosti še dodatno upade (Šimunič et al., 2007) (Slika 1). Tako pri slovenskih dečkih ni bilo opaziti izrazitega trenda upadanja povprečne dnevne gibalne aktivnosti z naraščanjem starosti, pri deklicah pa se v skladu s pričakovanji in spoznanji drugih raziskav (Trost et al. 2002; Klasson-Heggebø & Anderssen, 2003; Riddoch et al., 2003; Lopes et al., 2007) pogostost gibalne/športne aktivnosti s starostjo postopno zmanjšuje. Obstajajo torej statistično pomembne razlike med šestim in sedmim letom ($p=0.024$) in med šestim in osmim letom starosti ($p=0.027$). Očiten padec gibalne/športne aktivnosti se ni pokazal ob vstopu v šolo, kot bi pričakovali na podlagi predhodnih raziskav, temveč na prehodu iz 1. v 2. razred. Kaže, da se v prvem razredu še ohrani drugačen prisop k pouku, ki ob prehodu iz vrtca v osnovno šolo še vključuje dovoljšnje količine gibanja. Medtem pa se v drugem razredu že zazna pomemben upad gibalne/športne aktivnosti. Če to povežemo še s slabim izkoristkom ur športne vzgoje (povprečni čas realizacije ure športne vzgoje v prvi triadi je malo manj kot 35 minut, povprečni efektivni čas pa 9 minut; Štemberger in Mandelc, 2005) potem je padec razumljiv. Domnevamo, da je temu tako tudi zaradi večje obremenitve s šolskim delom ter z izven šolskimi dejavnostmi. V drugem in tretjem razredu je pouk bolj strukturiran in dopušča manj gibanja kot v prvem razredu. Spekter interesnih dejavnosti se razširi predvsem s pismenostjo in razvojem kompetenc na tem področju. Mnogo otrok se odloča za organizirane

obšolske dejavnosti, ki niso gibalne/športne narave, hkrati pa predmetnik v prvih treh razredih devetletke narekuje zgolj po 3 ure telesne vzgoje tedensko. Gibalno aktivnost v popoldanskem času pa žal že nadomestijo drugačni načini preživljanja prostega časa, zlasti taki, ki predvidevajo sedeč položaj posameznika (gledanje televizije, igranje igrice, uporaba računalnika).

Slika 1: Padanje gibalne/športne aktivnosti v povezavi s starostjo otrok. Naši podatki (črne pike) so prikazani v primerjavi s podobnimi relevantnimi raziskavami v EU.

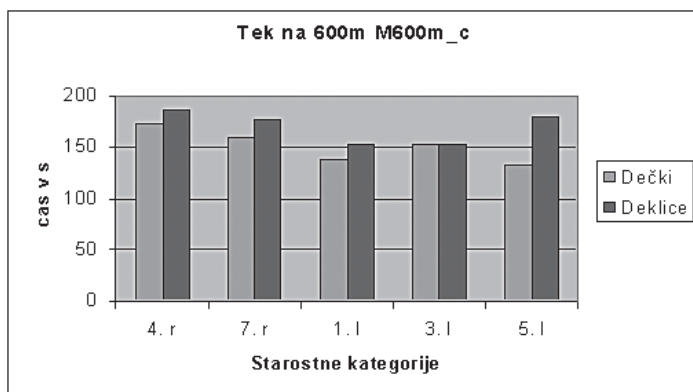

Številni avtorji (Kohl, Fulton & Caspersen, 2000; Welk, Corbin & Dale, 2000) opozarjajo na omejitve, ki se nanašajo na postopke za ugotavljanje gibalne aktivnosti, zato je pogosto težko natančno opredeliti pogostost, intenzivnost, trajanje in obliko gibalne aktivnosti, ki bi bila za otroka najbolj primerna. Kljub temu obstajajo okvirna priporočila, po katerih naj bi bili šoloobvezni otroci gibalno/športno aktivni vsak dan 60 minut ali več, prevladovala naj bi aerobna vadba, vsaj dvakrat tedensko naj bi izdatneje razvijali moč in gibljivost (Cavill, Biddle & Sallis, 2001; Strong et al., 2005). Gibalna aktivnost otrok naj bi tudi dosegala zmerno do visoko stopnjo intenzivnosti. Le-ta pa mora biti primerno razdeljena čez cel teden, in sicer: otrok mora biti vsaj 3-krat na teden po 20 minut aktiven z visoko intenzivnostjo ter vsaj 5-krat na teden po 30 minut z zmerno intenzivnostjo gibalne/športne aktivnosti (Troost, 2007).

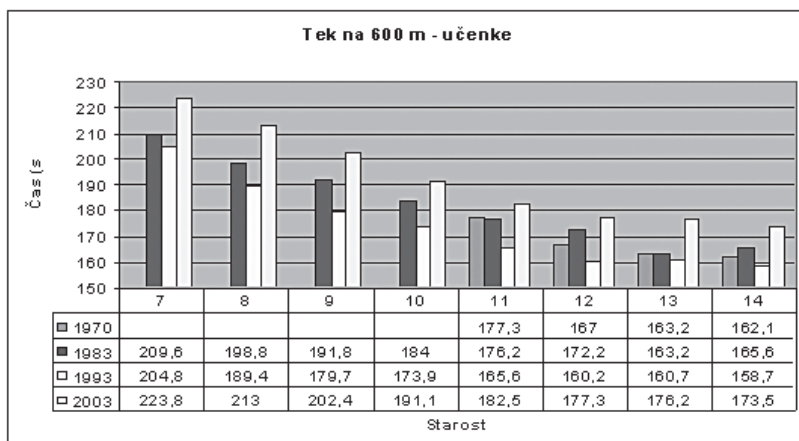
Ob primerjavi rezultatov spremljanih gibalnih sposobnosti z nekaterimi predhodnimi raziskavami (Šturm, Strel, 1985, Strel, 1990, 2000, Završnik, Pišot, 2005 in Šimunič et al. 2007) se lahko usmerimo le na primerjavo tistih gibalnih sposobnosti, ki so jih spremljali tudi strokovnjaki v predhodnih raziskavah. Ob primerjavi teka na 600 in DT lahko ugotovimo pomemben upad gibalnih

spodobnosti odgovornih predvsem za ponavljajočo moč trupa in učinkovitost teka (spodobnost submaksimalnega naprežanja) kar pri mlajših otrocih nakazuje tudi njihovo funkcionalno spodobnost, vzdržljivost. Zaskrbljuje je predvsem trend upadanja spremljanih gibalnih spodobnosti, ki je značilen v obdobju zadnjih treh desetletij. Specifične razlike pa se pojavljajo tudi glede na različna starostna obdobja in spol merjenih otrok (Slike 2, 3 in 4).

Slika 2: Rezultati teka na 600 m od 10 do 19 let starih otrok - Završnik, Pišot, Fras, Zaletel, Strel, Sila (2005). CRP – »Gibalna/športna aktivnost za zdravje.«

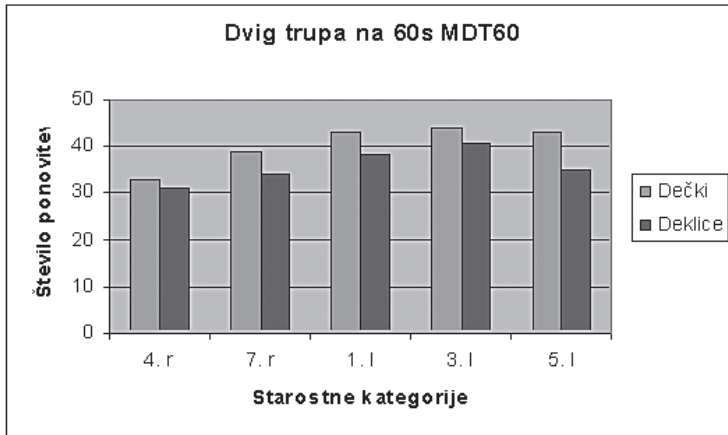

Slika 3: Longitudinalna primerjava v rezultatih teka na 600 m od 7 do 14 let starih otrok - Završnik, Pišot, Fras, Zaletel, Strel, Sila (2005). CRP – »Gibalna/športna aktivnost za zdravje.«

Splošna vzdržljivost je, kot temeljna funkcionalna sposobnost, odvisna od učinkovitosti srčno-žilnega in dihalnega sistema odgovorna za dolgotrajno udeleževanje v gibalni aktivnosti z nezmanjšano učinkovitostjo. Kot taka sodi med najpomembnejše gibalne sposobnosti in odločujoče vpliva na uspeh in zmožnost ukvarjanja z različnimi športnimi dejavnostmi. V mnogih življenjskih situacijah smo z manjšo splošno vzdržljivostjo manj učinkoviti, občasno celo v resni nevarnosti za poškodbe. Dobra telesna vzdržljivost je tudi pokazatelj zdravja, odpornosti in posredno tudi kognitivne učinkovitosti ter stabilnega duševnega zdravja. Zato bo treba bistveno spremeniti odnos zlasti do tistih športnih aktivnosti, ki lahko v največji meri vplivajo na to sposobnost. To pa so v prvi vrsti osnovna, elementarna gibanja (tek, hoja, plezanje, ...) in ostale enostavne in dlje trajajoče gibalne aktivnosti, ki se odvijajo na odprtem, v naravi (kolesarjenje, plavanje, pohodništvo, smučarski tek, ...). Večino takih vsebin so otroci še pred kakšnim desetletjem imeli možnosti srečati pred domačim pragom, na ulici. Danes pa ...?

Slika 4: Rezultati v dviganju trupa od 10 do 19 let starih otrok - Završnik, Pišot, Fras, Zaletel, Strel, Sila (2005). CRP – »Gibalna/športna aktivnost za zdravje.«

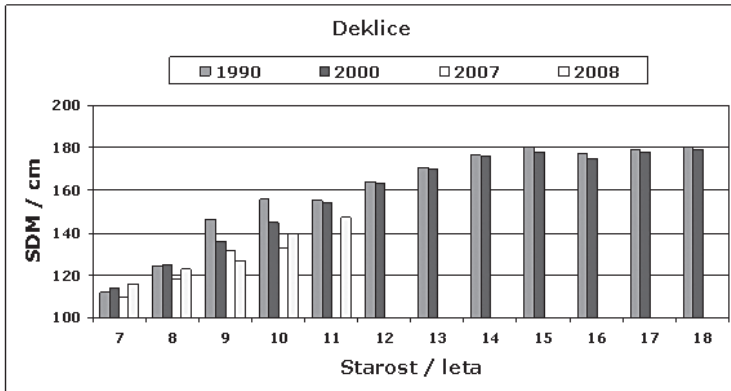

V večini dosedanjih raziskav je bilo ugotovljeno, da se vzdržljivost v moči trupa pri dekletih izboljšuje neke do petnajstega oziroma šestnajstega leta starosti in nato začne postopno upadati (Malina, in sod., 1995; Kurelić, 1975; Brinkhoff, & Baur, 1994; Mrakovič, 1996). Očitno je, da se je v zadnjih letih trend naraščanja vzdržljivosti v moči trupa podaljšal in da se negativni trend pojavi nekoliko pozneje, torej šele po tretjem letniku. Razlogi za upadanje te sposobnosti po tretjem letniku so verjetno povezani z morfološkimi spremembami v tem obdobju, predvsem s povečanjem telesne teže in telesnega maščevja, kar gotovo negativno vpliva na izvajanje vaje. Ker gre za sposobnost, na katero ob genetskih zelo pomembno vplivajo tudi dejavniki

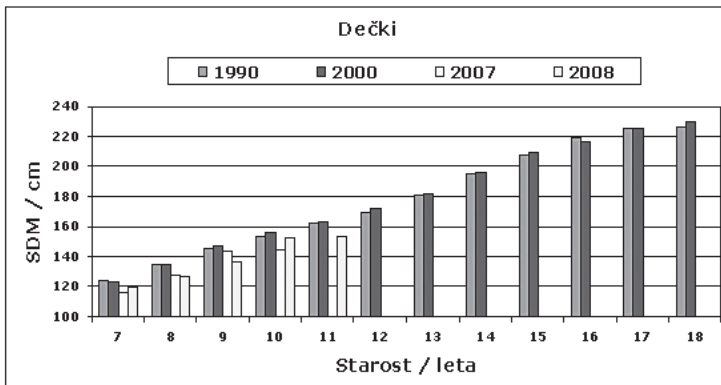
okolja, lahko domnevamo, da je upadanje vzdržljivosti v moči trupa povezano tudi z zmanjšanjem količine gibalne aktivnosti, ki se pri dekletih običajno pojavi približno v tem starostnem obdobju (Završnik, Pišot, 2005).

Posebej zanimiva pa je tudi primerjava v rezultatu skoka v daljino z mesta. Ta je v tej populaciji otrok predvsem kazalec koordinacije in eksplozivne moči. Strel et al. (2000) so ugotavljali spremembe v rezultatih skoka v daljino z mesta med leti 1990 in 2000. Na slikah 5 in 6 opazimo dokaj uravnotežen trend pri otrocih nižjih razredov in srednješolcih, največje razlike pa se kažejo pri starosti 9 in 10 let in so še vedno prisotne pri starosti 11 let.

Slika 5: Rezultati motoričnega testa skoka v daljino z mesta (SDM): primerjava med leti 1990, 2000 (Strel et al., 2000), 2007 in 2008.

Slika 6: Rezultati motoričnega testa skoka v daljino z mesta (SDM): primerjava med leti 1990, 2000 (Strel et al., 2000), 2007 in 2008.

Zaključek

V razvoju se otrok neprestano srečuje z učenjem in izvajanjem novih, vse zahtevnejših gibalnih spretnosti, kar je v precejšnji meri pogojeno z ravno gibalnih sposobnosti. Gibalne sposobnosti so temelj za izvajanje različnih gibalnih spretnosti, čeprav ne smemo pozabiti, da so pri tem pomembne tudi druge človekove sposobnosti in značilnosti. Prenizka raven gibalnih sposobnosti pogosto zmanjšuje možnosti uspešnega učenja na gibalnem področju, nasprotno pa visoka raven gibalnih sposobnosti omogoča usvajanje in uporabljanje vse zahtevnejših gibalnih spretnosti. Razvoj na gibalnem področju zagotavlja otroku pridobivanje motorične kompetence, ki jih otroci v otroštvu visoko vrednotijo in pomembno vplivajo tudi na druga razvojna področja (Pangrazi, 2000). Zato je spodbujanje gibalnega razvoja ena od temeljnih razvojnih nalog v otroštvu.

Poznavanje vzorcev gibalnega vedenja naših otrok, stanja gibalnih sposobnosti in telesnih značilnosti, je ključnega pomena pri obravnavi različnih strokovnih vprašanj, pa naj si gre za športno vzgojo v vrtcih in šolah, dodatne programe za spodbujanje gibalne aktivnosti v prostem času ali ugotavljanja morebitnih zdravstvenih posledic neaktivnosti. Strokovnjaki predvidevajo, da se bo trend upadanja gibalne aktivnosti ter posledično gibalnih sposobnosti in hkrati vse večje prevalence prekomerne telesne teže in debelosti nadaljeval še v prihodnje, zato je potrebno čim prej ukrepati. Pomembno vlogo pri tem lahko imajo vrtci in šole, saj vemo, da športna vzgoja vpliva na otrokov interes za vključevanje v gibalne aktivnosti (Trudeau, Shephard, 2005). Vsem otrokom bi bilo potrebno zagotoviti dovolj športne aktivnosti, kar pomeni vsak dan vsaj eno uro športne vzgoje. Ob tem pa bi morali otrokom za zadovoljevanje njihove potrebe po gibanju ponuditi še vsakodnevne kakovostne in zanimive programe športnih aktivnosti ob prostem času. Ker se tvegano vedenje, ki lahko ima negativne posledice na zdravje, pojavlja že v otroštvu in se nadaljuje v poznejših življenjskih obdobjih, je potrebno pravočasno ukrepati (Malina, Bouchard, Bar-Or, 2004). Pomembno je, da otroci usvojijo takšne vedenjske vzorce, ki temeljijo na redni gibalni dejavnosti, kar bo imelo dolgoročni in pozitiven vpliv na kakovost življenja.

Toda tudi zagotavljanje ustreznega, dinamičnega, izkušensko bogatega okolja, polnega ustreznih in raznolikih gibalnih spodbud, zahteva določen riziko. Otrok mora imeti možnosti stopiti na ulico, na igrišče, v naravo in se tam srečati z najrazličnejšimi gibalnimi/športnimi aktivnostmi z vrstniki. Današnji model vedno bolj hiperprotektivnih staršev povprečnega otroka od takih možnosti odtuja, svojim otrokom želijo »najboljše«, zato jih zapirajo v socialne, čustvene in gibalne »inkubatorje«. V takih »varnih« okoljih otroci nimajo možnosti ter pravih spodbud in ne razvijajo potrebe po prevzemanju odgovornosti za lastna dejanja. Ta zaprt krog, ki vodi v neaktivnost, odtujevanje od osnovnih aktivnosti in potreb, je

predmet številnih in že dolgo znanih opozoril današnji družbi, ki pa očitno še danes ni sposobna sprejeti konkretnih ukrepov. Zagotavljanje ustreznega in varnega okolja ter odgovornosti do rizika, ki ogroža naše najmlajše in jim onemogoča kakovostno preživljanje prostega časa v naravnem okolju, parkih, ulicah, bo naša družba morala sprejeti. Odgovornost bodo morali prevzeti starši, vzgojitelji in učitelji, ravnatelji ter druga politična in strokovna vplivna javnost, ki lahko sistemsko tudi vpliva na spremembe na obravnavanem področju. Del odgovornosti pa bo družba morala prevzeti tudi za starše, jih osveščati in jim omogočiti ustreznega okolja, v katera bodo lahko popeljali lastne otroke.

Ključna in aktualna literatura

Brettschneider W.D., Bünemann A. (2005). Übergewicht: Zunehmendes Markenzeichen der jungen Generation. Sportunterricht, 54, 73-77.

Crocker, P.R.E., Eklund, R.C., & Kowalski, K.C. (2000) Children's physical activity and physical self-perceptions. J Sport Sci, 18, (6), 383-394.

Fjortoft, I. (2001). The natural environment as a playground for children: The impact of outdoor play activities in pre-primary school children. Early Childhood Education Journal, 29(2), 111-117.

Gallahue, D. L., & Ozmun, J. C. (2006). Understanding motor development: Infants, children, adolescents, adults. Boston: WCB/McGraw-Hill.

Janz, K.F., Burns, T.L., Torner, L.C., et al. (2001). Physical activity and bone measures in young children: The Iowa bone development study. Pediatrics, 107(6), 1387-1393.

Malina, R.M., Bouchard, C., & Bar-Or, O. (2004). Growth, maturation, and physical activity. Champaign: Human Kinetics.

Pišot, R. (2000). The Analysis of the structure of six-and-a-half years old children's motor space in the light of its development as a whole. Acta Univ. Carol., Kinanthropol., letn. 36, št. 1, str. 67-78.

Pišot, R., & Završnik, J. (2002). Z gibanjem do zdravja - od otroka do starostnika. Zdravstveno varstvo, 41, 12-15.

Pišot, R., & Planinšec, J. (2005). Struktura motorike v zgodnjem otroštvu: motorične sposobnosti v zgodnjem otroštvu v interakciji z ostalimi dimenzijami psihosomatičnega statusa otroka. Koper: UP, ZRS, Založba Annales.

Planinšec, J. & Pišot, R. (2003). Nexus between the motor performance and cognitive abilities of pre-school girls. Ann, Ser. hist. nat., letn. 13, št. 2, str. 289-294.

Pišot, R., Zurc, J., Jelovčan, G., Volmut, T., Planinšec, J. (2005) Parents' opinion about the importance and the roll of the health enhancing physical activity for their children. V: 10th Annual Congress of the European College of Sport Science, July 13-16, 2005, Belgrade : [Book of abstracts - long version].

Pišot, R., Jelovčan, G., Žerjal, I., Černuta, U., Stankovič, D., Črtanec, A.(2003). Predstavitev raziskovalnega projekta »Krepimo zdravje z gibanjem na prostem«. Vzgojiteljica (Celje), letn. 5, št. 4, str. 22-25.

Pišot, R.(2008). Gibalna/športna aktivnost otrok in mladostnikov. 5. kongres športne rekreacije, Ptuj.

Planinšec, J., Fošnarič, S., Pišot, R. (2006). Prevalenca prekomerne telesne teže in debelosti med otroci v severovzhodni Sloveniji. Zdravstveno varstvo (v tisku).

Rajtmajer, D. (1993). Psychomotorische Fähigkeiten der jüngeren Kinder. Pedagoška fakulteta, Maribor.

Reilly, J.J., Methven, E., McDowell, Z.C., Hacking, B., Alexander, D., Stewart, L., Kelnar, C.J.H. (2003). Health consequences of obesity. Arch Dis Child, 88, 748-752.

Rajtmajer, D., Proje, S., Vute, R. (1989). Informacijski sistem za spremljanje in vrednotenje motoričnih sposobnosti predšolskih otrok. Telesna kultura, 37 (1-2), 9-12.

Riddoch, C. R., Andersen, L. B., Wedderkopp, N., Harro, M., Klasson-Heggebo, L., et al., (2003). Physical activity levels and patterns of 9- and 15-yr-old European children. Medicine and science in sports and exercise, 36, 86-92.

Rowland, T.W. (2005). Children's exercise physiology. Champaign: Human Kinetics.

Rowlands, A.V., Eston, R.G., Ingledew, D.K. (1999). Relationship between physical activity levels, aerobic fitness and body fat in 8- to 10-yr-old children. J Appl Physiol, 86, 1428-1435.

Sothorn, M.S., Loftin, M., Suskind, R.M., Udall, J.N., & Blecker, U. (1999). The health benefits of physical activity in children and adolescents: implications for chronic disease prevention. European Journal of Pediatrics, 158, (4), 271-274.

Strel, J., Završnik, J., Pišot, R., Zurc, J., Kropelj, V.L. (2005). Ocena gibalne športne aktivnosti ter zdravja otrok in mladostnikov. V Završnik, J., Pišot, R. (2005). Gibalna/športna aktivnost za zdravje otrok in mladostnikov, (str. 31-89). Koper: Založba Annales.

Strauss, R.S., Pollack, H.A. (2003). Social marginalization of overweight children.

Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 157, 746-752.

Strong, W.B., Malina, R.M., Blimke, C.J., Daniels, S.R., Dishman, R.K., Gutin, B., et al., (2005). Evidence based physical activity for school-age youth. *Journal of Pediatrics*, 146, 732-737.

Šimunič, B., Prot, F., Pišot, R. (2008). The 5-year follow-up study of body mass index in correlation to skeletal muscle belly stiffness and lateral simetry. V: Milanović, Dragan (ur.), Prot, Franjo (ur.). 5th International Scientific Conference on Kinesiology, Zagreb, Croatia, September 10-14, 2008. Proceedings book. Zagreb: Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, str. 728-730.

Šimunič, B., Šetina, T., Volmut, T., Pišot, R., Dolenc, P., Štemberger, V., Videmšek, M., Planinšec, J., (2007). Measurement of children's physical activity-related to age and gender = Merjenje fizičke aktivnosti dece u odnosu na godište i pol. V: BALA, Gustav (ur.). Zbornik radova interdisciplinarne naučne konferencije sa međunarodnim učešćem Antropološki status i fizička aktivnost dece, omladine i odraslih. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, str. 31-40.

Štemberger, V., Mandelc, M. (2005) Časovna izraba učne ure športne vzgoje v 1. in 2. triletju. V: Kovač, Marjeta (ur.), Rot, Aleš (ur.), Filipčič, Tjaša (ur.). Zbornik referatov. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije, str. 217-222.

Šturm, J., & Strel, J. (1985). Primerjava nekaterih motoričnih in morfoloških parametrov v osnovnih šolah SR Slovenije v obdobju 1970/71-83. Zaključno poročilo. Ljubljana: FTK, Inštitut za kineziologijo.

Trudeau, F., & Shephard, R.J. (2005). Contribution of school programmes to physical activity levels and attitudes in children and adults. *Sports Medicine*, 35: 89-105.

Trudeau, F., Shephard, R.J. (2005). Contribution of school programmes to physical activity levels and attitudes in children and adults. *Sports Medicine*, 35 (2), 89-105.

Videmšek, M., Pišot, R. (2007). Šport za najmlajše. Fakulteta za šport. Ljubljana.

Volmut, T., Jelovčan, G., Zorc, J., Pišot, R. (2004). Ocena gibalne/športne aktivnosti ter zdravstvenega stanja in počutja vrtčevskih otrok. V: Škof, Branko (ur.), Kovač, Marjeta (ur.). 17. strokovni posvet športnih pedagogov Slovenije, Nova Gorica, 18. do 20. november 2004. Zbornik referatov. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije, str. 193-198.

Završnik, J. & Pišot, R. (2005). Gibalna/športna aktivnost za zdravje otrok in mladostnikov. Koper: Založba Annales.

Iztok RETAR

Povzetek pobud za izboljšanje pogojev delovanja športnih društev na področju športne rekreacije

Prihodnje leto naj bi Evropa skladno z lizbonsko strategijo postala »najbolj konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu«. Danes mnogi kazalniki tega sicer ne napovedujejo. Med njimi tudi razmere in trendi v športu, športni rekreaciji, športni vzgoji in športni kulturi nasploh.

Državna podpora civilni organiziranosti v športu namreč ni ne ustrezna niti zadostna. Še posebej ne v zdajšnjih zaostrenih gospodarskih razmerah in predvsem na področju športne rekreacije, ki ima številne sinergijske učinke, ki jih priznava stroka, praksa in tudi evropska komisija v Beli knjigi športa.

Zadnje desetletje kaže, da šport, še posebej pa športna rekreacija, ne more več računati na javne finance. Šport se mora znajti sam in preživeti na trgu kakor ve in zna. Predsednike, tajnike, trenerje, vaditelje... je tovrstna politika prisilila, da iščejo nove vire prihodkov, kar briše mejo med komercialnim in športnim v prvinskem pomenu besede. Civilne športne organizacije se morajo danes, če želijo preživeti, obnašati povsem tržno. Delovanje športnih društev mora ustrezati tako športnim kot ekonomskim merilom, kar je mnogokrat izključujoče. Država pa velikokrat samo ocenjuje »dodano vrednost« športa in ugotavlja, kakšen je njegov prispevek k nacionalnemu gospodarstvu. Od športa država pričakuje in nagrajuje uspešne, če odpira nova delovna mesta, spodbuja gospodarsko rast in ustvarja nove produkte ter sinergije na področju javnega zdravja, varovanja okolja, vseživljenjskega učenja. Na drugi strani pa športna društva nenehno vrednotijo tudi člani društev kot kupci njihovih storitev. Če ponudba ni skladna z njihovimi pričakovanji, preprosto zamenjajo klub. Tako oba sektorja- javni in zasebni- neprestano pritiskata na civilno družbo v športu in krivita za morebitne neuspehe vodstvo društva, ker ni bilo dovolj uspešno, učinkovito, kreativno. Pri tem pa ne upoštevata dejstva, da društva temeljijo večinoma na prostovoljnem delu, da so morebitni zaposleni v društvih brez socialne varnosti, saj so večinoma zaposleni za določen čas oziroma honorarno. Poleg tega pozabljajo, da je ključno poslanstvo športnih društev podpirati javno blaginjo, ne pa jo ustvarjati. Društva so namreč že po svojem bistvu neprofitna združenja, ki uresničujejo interese članov in lahko delujejo zgolj v javnem

interesu ter ustvarjajo sinergije v družbi, ne pa morajo!

Športna unija Slovenije je v minulih letih na mnogih strokovnih srečanjih, posvetih in forumih zbirala pobude, stališča in mnenja številnih in raznolikih deležnikov na področju športa za vse. V nadaljevanju so predstavljene nekatere ključne pobude:

- sprememba Zakona o športu: v pripravo predlogov se naj vključi najširšo civilno družbo v športu in naj se najprej pripravi »Belo knjigo slovenskega športa« s širšo razpravo v civilni družbi;
- spremembe davčne zakonodaje in Zakona o društvih: ponovno naj se prouči vplive in učinke prenovljene zakonodaje, ki po našem mnenju zavira razvoj športa v okviru civilne družbe;
- na področju strokovne usposobljenosti strokovnih delavcev v športu naj se vzpostavi sistem za priznavanje neformalne usposobljenosti v športu, o kateri naj avtonomno presoja Nacionalna športna zveza in tako legalizira »nezakonito« delo mnogih kompetentnih in izkušenih športnih prostovoljcev, ki nimajo z Zakonom o športu predpisane usposobljenosti in jih inšpektorji preganjajo, navkljub dobro opravljenemu delu;
- vlada in druge pristojne institucije naj na podlagi pregledne in dolgoročne podpore organizacijam za športno rekreacijo spodbudijo krepitev civilne družbe, njeno avtonomijo in družbeno odgovornost ter prostovoljnost. Tako podprte organizacije bi lahko prevzele še pomembnejšo vlogo pri uresničevanju trajnostnega razvoja in postale kritične opazovalke reformnih procesov;
- zavzemamo se za oblikovanje preglednih in ciljno usmerjenih skladov in fundacij za sofinanciranje projektov športnih organizacij, ki naj jih vodijo predstavniki ustanoviteljev in civilne družbe, kar lahko zagotovi pogoje za delovanje in razvoj tudi manjših in novih organizacij ter prispeva k bogatenju civilne družbe;
- povečati je potrebno javna vlaganja v športno rekreacijo, saj so se javna sredstva v obdobju zadnjih 15-ih let znatno zmanjšala. S tem bi pomembno vplivali na delovanje društev s področja športne rekreacije, ki s svojim delovanjem prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja ter k ohranjanju in krepitvi zdravja državljanov Republike Slovenije;
- za sofinanciranje programov v javnem interesu naj se prouči bistveno povečanje sofinanciranja v bodoče, saj trenutno področje ne dosega niti 2% vrednosti od celotnega zneska sofinanciranja športa iz naslova letnega programa športa Ministrstva za šolstvo in šport RS. Še pred

-
- desetletjem je bil odstotek bistveno višji;
- večjo pozornost nameniti načrtovanju in izvajanju tistih dejavnosti, ki imajo za cilj ponuditi kakovostne športne in športno-rekreativne programe, namenjene predvsem socialno šibkim posameznikom – predvsem otrokom, mladostnikom, študentom in starostnikom ter družinam. Izvajajo naj jih predvsem športna društva v sodelovanju z izobraževalnimi zavodi in institucijami, lokalne skupnosti pa naj zanje brezplačno namenijo svoje športne objekte in površine;
 - spodbujati naložbe v ustrezno športno infrastrukturo, namenjeno športni rekreaciji, in promovirati zdrav življenjski slog. Slednji naj temelji na zmernem, načrtnem ter zdravem ukvarjanju s športnimi dejavnostmi. Kot pogoj za te dejavnosti naj se poveča naložbe v revitalizacijo, obnovo ter posodobitev že obstoječih in starejših športnih objektov v lasti civilne družbe - športnih društev in športnih zvez ali v javno-zasebnem partnerstvu, saj ugotavljamo, da so bile doslej javne naložbe na tem področju zanemarljivo majhne. Spodbuja naj se tudi trajnostno naravnano in ekološko zasnovano športno infrastrukturo v naravi in urbanem okolju, kot so na primer kolesarske steze, peš poti. Za sofinanciranje investicij v novogradnje, športno-rekreatijske infrastrukture iz naslova evropskih sredstev (ESS) predlagamo, da se sofinancira tudi projekte civilne družbe in ne zgolj objekte v lasti občin, kot je bilo pretežno doslej;
 - odgovorni znotraj vladnih institucij naj, tako samostojno kot medresorsko, in v javnih vzgojno-izobraževalnih zavodih ter drugih institucijah na nacionalni in lokalni ravni, pristopijo k sistemskemu uveljavljanju pozitivne vloge športne rekreacije in zdravega prehranjevanja pri zdravju ter skladnemu razvoju otrok in mladostnikov;
 - posebej je treba uveljaviti pomen in vlogo športne rekreacije v izredno obremenjenem obdobju študentskega življenja. Kot sprostitev, vzvod zdravja in druženja prihodnjih glavnih nosilcev javnega mnenja in kompetentnih strokovnjakov na različnih področjih delovanja v naši družbi, ima šport v tem obdobju izjemen pomen in dodano vrednost pri kakovosti aplikacije znanja in znanstvenih/strokovnih spoznanj v prakso;
 - spodbujati razvoj športnih društev v gospodarskih družbah, ki naj postanejo pomemben vzvod športnega gibanja v Sloveniji;
 - spodbujati razvoj in uveljavljanje celovite informacijske podpore kot pomembnega orodja za povečevanje dostopnosti športne rekreacije;

-
- čimprejšnje oblikovanje take davčne politike, ki bo razbremenila oziroma olajšala delovanje civilne družbe na področju športa in spodbujala zasebne naložbe v šport in zdravje ter prostovoljno delo v športnih društvih;
 - prouči naj se možnost, da se športna društva, ki jim tržne razmere to dopuščajo, prestrukturirajo v gospodarske družbe, drugi klubi, ki nimajo dovolj članov, gledalcev ali sponzorjev, pa naj (p)ostanejo znova amaterske organizacije v pozitivnem pomenu besede.

RAZPRAVA*

Anton PERŠAK, državni svetnik in župan Občine Trzin

Spreговорil bom o vlogi občine v zvezi z društvi, društveno zakonodajo in o filozofski podlagi oziroma o osnovah športa in rekreacije. Že 31 let sem zelo zavzet rekreativec. Pred tem sem bil vsaj šest let aktiven športnik, vmes pa okrog 10 let strastni kadilec. Sem tudi župan občine in podpredsednik Skupnosti občin Slovenije. Zakaj sem to posebej poudaril? Zato, ker se mi zdi škoda, da danes tukaj niso prisotne občine, na primer predstavniki Skupnosti občin ali pa Združenja občin Slovenije. Zlasti, ker so občine zelo pomemben nosilec športne rekreacije.

Kako jaz vidim vlogo in pomen občin? Prvič, občine, vsaj v določenem delu, zagotavljajo velik del materialne baze: objekte, sredstva za dejavnosti društev, sofinanciranje rekreativne vadbe občanov, na primer v telovadnicah, kjer se plača najemnina, sofinanciranje športno-rekreacijskih prireditev in tako naprej. Večinoma občine zelo vplivajo na oblikovanje športno-rekreacijske politike, in sicer s svojimi večletnimi, letnimi programi športa, ki jih morajo obvezno sprejeti vsako leto. Veliko občin se ukvarja z animacijo in promocijo športne rekreacije. Organizirajo se občinska tekmovanja, predavanja, seminarji za promocijo bolj zdravega načina življenja. V posameznih občinah posebej spodbujajo določene rekreativne panoge v skladu z lokalnimi tradicijami ali željo županov.

Samo za ilustracijo naj navedem primer naše občine. V desetih letih (od nastanka občine 1. januarja 1999) je postavila dve plezalni steni, zgradila drugo telovadnico, obnovila športno-rekreacijski park osnovne šole, zgradila nov športno-rekreacijski park v novem delu naselja, uredila trim stezo, pohodniško pot, dve otroški igrišči, na katerih so posebej načrtno postavljena igrala, ki imajo tudi športen značaj (plezalni elementi itn.). Danes se ukvarjamo z zamisljivo gradnjo športne dvorane, kjer bi z javno-zasebnim partnerstvom, menda celo prvi v Sloveniji, odprli poseben fitnes na prostem, ki smo ga uvozili iz Turčije.

Leta 1999 je občina imela tri športna društva, danes jih ima osem, zraven še

* skrajšana razprava po magnetogramskem zapisu

planinsko in šahovsko. Občina organizira tudi posebno rekreativno tekmovanje za športno značko občine, občinska tekmovanja, ki jih za različne športe posebej razpisuje za organizatorje.

Glede društev pa problem vidim v tem, da zakon vsa društva ureja enako; ista pravila veljajo tako za neko vaško balinarsko društvo kot za klub Union Olimpija. Prepričan sem, da bi bilo treba profesionalno športno sfero organizirati na drugačen način, na podjetniški način, z vsemi plusi in minusi, z vsemi nevarnostmi podjetništva vred. Nemogoče je, da so nek profesionalni nogometni klub, profesionalna košarkaška ekipa ali pa tudi rokometni klub še vedno organizirani kot društva, na prostovoljni bazi. Taka društva delujejo pravzaprav brez neke posebne odgovornosti.

Zakaj imamo v Evropi še vedno problem z razumevanjem rekreacije? Šport se je zelo profesionaliziral in je izgubil dimenzijo športa oziroma igre, športa v tistem prvinskem pomenu besede. Problem se mi zdi v tem, da je bilo telo, kot temeljni element športne rekreacije, za razliko od antike in celo za razliko od srednjega veka, pravzaprav postavljeno na manj pomembno mesto v evropski civilizaciji, zlasti s prevlado krščanstva od novega veka naprej. Človek se je zreduciral na dušo, malo še na duha. Ukvarjati se s telesom je na nek način pomenilo nekaj spotakljivega, nekaj čudaškega, celo neprimernege, razen če se nisi telesu posvečal čisto z nekim določenim namenom, npr. da boš boljši vojak ali kaj podobnega. Čim si se začel ukvarjati s telesom v smislu za *telo*, je to veljalo za ekscentričnost, do neke mere celo za nekaj grešnega. Tradicija razumevanja človeka, ki je predvsem duša pa malo še duh, telo pa je le embalaža, je še vedno do neke mere navzoča. Zato bi bilo treba rehabilitirati spoznanje, da sem jaz tudi telo in da tu ne gre samo za to, da sem zdrav, ker to koristi družbi, ker potem ne bom manjkal v službi, ne bom delal stroškov zdravstveni blagajni in bom čim kasneje prišel v dom za ostarele. To je glavni razlog, zakaj družba hoče, da sem zdrav, in zato, da bi imel neko samospoštovanje, da bi se cenil, bil ponosen nase in bil zadovoljen sam s seboj. Rekreacija kot ukvarjanje s svojim telesom, s samim s sabo, je pravzaprav tako pomembna kot koncept vseživljenjskega učenja. Danes bi bilo treba promovirati spremembo paradigme, da je za človeka pomemben »zdrav duh v zdravem telesu«.

Tudi šport kot dimenzija igre je v racionalistični civilizaciji nekako izginila iz življenja odraslih. Vendar je igra izjemno pomemben družbotvoren element. Povezana je z načinom, kako ravnamo danes z otroki, tudi ko jim pravzaprav onemogočamo neko izkušnjo, na primer srečanje z nevarnostjo. V veliki meri omejujejo prostor igre celo za otroke, kaj šele za odrasle.

Aleš ŠOLAR, Olimpijski komite Slovenije

Spodbujamo vsakršen dialog civilne družbe o različnih temah in tudi športna rekreacija je eden pomembnejših segmentov celotnega športa. Okrepljen dialog bo pripomogel k temu, da bodo športne organizacije, društva in zveze imele večjo vlogo. Glede organiziranosti in krepitve civilnega dialoga bi povabil društva oziroma vse zveze, vključno s Športno unijo Slovenije, čeprav ni naša članica, da spremljajo predloge sprememb pravil krovne športne nevladne organizacije, to je Olimpijski komite – Združenje športnih zvez. Vabljeni ste, da sodelujete v javni razpravi, da predlagate predloge sprememb in da pri tem soustvarjate krovni dokument nadaljnjega dela na tem področju. Ta dokument je temeljnega pomena za nadaljnji razvoj celotnega športa.

Prizadevali si bomo in z našo mrežo športnih organizacij skrbeli za to, da bo civilni dialog pomemben segment odločanja v športu, da bodo pooblastila in vloge, ki jih lahko izvajajo nevladne organizacije, zveza in društva, vedno večja v razmerju do javnih inštitucij in ministrstva. Ena od pomembnih dejavnosti bo zagotovo, da si poskušamo zagotoviti več pristojnosti. Šport kot dejavnost namreč izhaja iz interesnega področja, ki mora biti pri tem vključeno. Ministrstvo za šolstvo in šport že izvaja neke aktivnosti v zvezi s pripravo teh dokumentov. Olimpijski komite je predlagal kandidate, da sodelujejo pri tem. Mislim pa, da bodo tudi na to temo organizirani lokalni in regionalni posveti.

Šport in rekreacija sta ukalupljena v panoge. Vsaka rekreacija, vsak šport invalidov, vse kar je vezano na šport, je vezano na panogo. Prizadevamo si in upamo, da bo to nekoč tudi zares zaživelo, da bodo panožne športne zveze, ki so članice našega komiteja, na tem področju aktivno pristopile k vključevanju tega segmenta v svojo dejavnost. To bo prineslo velike novosti in kar nekaj dobrih izhodišč za naprej. Izvajanje »športa za vse« pa naj bo domena lokalnih športnih organizacij, torej društev. To je tako široko področje, da nas je še vedno premalo, da bi ga celega obvladali. Zato je nujno, da se medsebojno povezujemo in napačno, da se izključujemo, se ne povezujemo in si pri določenih stvareh celo malo nasprotujemo.

Dr. Vincenc BUTALA, Zveza za športno rekreacijo Slovenije

Prihajam iz civilne družbe in bom predstavil novo organizacijo, to je Zvezo za športno rekreacijo Slovenije. To je nova zveza, ki želi s svojo dejavnostjo globalno in sistemsko, da ne rečem tudi sistematično, poseči na področje športne rekreacije.

S športom se ne ukvarjam profesionalno temveč zgolj ljubiteljsko že več kot 30 let. Sem predsednik veteranske komisije za košarko pri Košarkaški zvezi Slovenije,

član vodstva Svetovne veteranske košarkaške organizacije in predsednik Evropske košarkaške veteranske organizacije. Svetovno in domačo športno rekreacijo poznam relativno dobro.

Preventiva ohranjanja zdravja je veliko cenejša od kurative, zato je pomembna športna rekreacija. Nacionalni interes potrebuje paradigmo športne rekreacije, ki bo zaživela tudi v slovenskem prostoru, saj se populacija v svetu in v Sloveniji stara. Dokaz je problem financiranja zdravstvenih sistemov po svetu in tudi v Sloveniji. Rast izdatkov zdravstvenih zavarovalnic je posledica predvsem demografskih podatkov (staranje), socialnoekonomskih, zdravstvenih, tehnoloških in tako naprej. Celotni izdatki za zdravstveno varstvo v Sloveniji v letu 2005 so bili 2,3 milijarde evrov ali 8,38 odstotkov BDP. Od tega je šlo 1,8 milijard evrov za javne izdatke ali 6,6 odstotkov in 0,5 milijard evrov ali 1,7 odstotka BDP za zasebne izdatke. Ali ni cenejša preventiva kot kurativa? Več pozornosti moramo nameniti preventivi, ki vključuje tudi športno rekreacijo. Pri naši veteranski košarki veteran šteje nad 30 let pri ženskah in nad 35 let pri moških, vendar pa so danes starostne skupine pri moških 70 let, celo 75-letniki igrajo tekme. Pomembno je vedeti, da se finančni učinki zdravega načina življenja ne odražajo takoj, ampak šele pri naslednji generaciji. Zato je ključno, da vlagamo v preventivo. Naslov današnjega posveta bi se moral pravzaprav glasiti »Športna rekreacija danes in jutri in včeraj«, kajti včeraj vpliva na jutri, zlasti z vidika stroškov.

V slovenski prostor je treba vgraditi program krepitve zdravja v vseh ozirih in ga čim prej pričeti izvajati. Izdelati moramo sistemsko in sistematično nacionalno strategijo, ki bo zajela nacionalne interese. Ta strategija, ta sprememba zakonodaje, mora vključevati rekreacijo tako mlajših, ki so kritični, kot starejših. Aprila 2009 smo ustanovili Zvezo za športno rekreacijo Slovenije, da bi oblikovali strategijo oziroma programe za posamezne športne panoge, za rekreacijo, ne za profesionalni šport. Pri financiranju teh programov pričakujemo pomoč države, ministrstev.

V Sloveniji imamo danes okrog 7.400 društev in približno 2.000 rekreacijskih klubov oziroma društev, ki se morajo medsebojno povezati. Njihova prihodnost je v zvezi, kjer naj dobijo prostor v nacionalnem pomenu. Z zakonodajo je večjo pozornost treba nameniti tretjemu življenjskemu obdobju. Pomembno je tudi drugo življenjsko obdobje (pri veteranski košarki: ženske nad 30, moški nad 35 let). Pred petnajstimi leti je bilo na primer v starostni skupini nad 40 let 15 ekip, letos bo v Pragi na 10. svetovnem prvenstvu v veteranski košarki v starostni skupini nad 50 let sodelovalo 28 ekip. Gre za pomemben premik, ali kot rečemo košarkaši: »Ne daj leta svojemu življenju, daj življenje svojim letom« kar pomeni, da bodi vedno aktiven in se ukvarjaj z rekreacijskim športom. Zato pa morajo država in lokalne skupnosti dati možnosti za infrastrukturo, denar itd. V Zvezi za športno rekreacijo

Slovenije bomo nastopali relativno zelo agresivno, predvsem s promocijo v medijih, kjer mora biti večja pozornost namenjena rekreaciji. Danes mediji o tem praktično ne poročajo. Poslal sem nekaj člankov v uredništva, kjer skoraj ni bilo interesa, ker objavljajo samo vrhunski, profesionalni šport. O rekreaciji ni slišati. To je treba spremeniti. Razmere na Finskem, v Kanadi, Ameriki in Argentini so drugačne. Tam posvečajo rekreaciji večjo pozornost, ker vedo, da je preventiva veliko boljša kot kurativa. Cilj naše zveze je tudi, da z vsemi akterji pripeljemo športno rekreacijo v slovenskem prostoru na veliko višjo raven.

Milan BRICELJ, Športno društvo Zadvor iz Ljubljane

Naše društvo šteje preko 500 članov, gojimo 15 različnih športnih panog, imamo 15 prireditev. Rad bi izpostavil problematiko razpisov, ki nas tarejo kot neposredne izvajalce. Lani sem napisal sedem listov za kandidacijo v mestu Ljubljana, letos sem izpostavil 83 listov, od tega smo dobili odobrenih manj sredstev za izvajanje raznih prireditev (t.j. za mestno tekmovanje v smučarskih tekih, 28-krat bomo organizirali Molniški tek in dobili nismo nič sredstev). Sprašujem se, koliko časa bodo še prostovoljci pripravljeni, da letno naredijo 1.200 prostovoljnih ur? Sprašujem se, koliko časa bodo še pripravljeni delati pod takšnimi pogoji?!

Anton SKOK, Društvo za športno rekreacijo in telesno vzgojo Partizan Koper

V skladu s svetovno zdravstveno definicijo je zdravje telesno in duševno zdravje. Vendar nekateri skrbijo samo za en vidik tega zdravja. Kot pedagog sem v svoji stroki razmišljal, da moramo elemente športne rekreacije vgraditi v kurikulum v vrtcu, osnovni šoli, srednji šoli in na univerzi. Če tega ne bomo naredili in bomo veliko prej znali sestaviti računalnik, motor in avto, kot pa se ukvarjati sami s seboj, nas bo lažje povozila že majhna čustvena kriza (se zapijemo, dirkamo z avtomobilom, storimo samomor). Zaradi tega je športna rekreacija tako zelo pomembna in mora biti sestavni del našega vzgojnega procesa, saj posega tako v družbeno kot v civilno sfero.

V letu 2009 smo dobili v Kopru 419 evrov za športno rekreacijo, kar kaže na podcenjevanje področja športne rekreacije in je rezultat nekulture na področju športa ali pa sploh nekulture. To je civilizacijski primanjkljaj, deficit, ki ga je treba najostreje obsoditi. V razpravi med državo in civilno sfero je treba z močjo prepričevanja izkoristiti trenutek in z našimi predlogi seznaniti izvajalce, načrtovalce in stroko.

Razpravo moramo usmeriti v sprejem zakona in dokumentov, ki bodo temeljili na širokem konsenzu o tem, koliko sredstev lahko letno namenimo športni rekreaciji. Pri aktualnem Zakonu o društvih je država preprosto z davčno politiko preprečila dodatni zaslužek in pri tem pozabila na bistvo društvenega organiziranja, na vse volonterje, na vse organizacije in na vso dobro voljo.

Jože KLOFUTAR, Splošno športno društvo Tržič

Vse od sprejetja Zakona o športu naprej so se vrstile pripombe na vsebino in rešitve, ki jih je le-ta prinesel. Vendar pa vsi, ki so si tudi pri zakonu izborili neko ekskluzivo, z Olimpijskim komitejem na čelu, niso v ničemer reagirali. Aktivno sem sodeloval v razpravi o predlogu oziroma osnutku Zakona o športu in v okolju, kjer živim in delam, smo nanj imeli veliko pripomb. Z razočaranjem smo prebrali končno verzijo zakona, v kateri smo videli, da je bilo vse tisto, o čemer smo se pogovarjali, brezpredmetno. Upam, da bodo vse te pobude, predvsem v smislu spremembe sprejete zakonodaje, bolj pisane na kožo temu, čemur posvečamo ogromno časa in dela.

Naše društvo ima 105-letno tradicijo, upravlja hišo, objekt, ki bo drugo leto star 100 let. V letošnjem letu smo za delovanje društva dobili 680 evrov. Recesija se je ravno na podlagi Zakona o športu za nas pričela že leta 1999. Društvo je še leta 1998, v letu, ko je bil zakon sprejet, dobilo za svoje delovanje 4.606 evrov. To so bila sredstva samo za programe. Naše društvo je tudi lastnik letnega kopališča, za njegovo vzdrževanje pa tako pred zakonom kot tudi po njegovem sprejetju nismo dobili prav nobenih sredstev. Zakon je povzročil veliko sporov med lokalno skupnostjo in društvom, ker smo se začeli pripraviti o lastništvu teh objektov, namesto da bi delali in še naprej skrbeli za objekte, ki so danes v na pol razsutem stanju. To je rezultat Zakona o športu. 64. člen zakona je bil popolnoma napačno razumljen in nihče ni takrat reagiral. Društva smo bila prepuščena sama sebi, brez sredstev, tudi zato, da bi lahko kasneje na sodišču dokazovali in upravičevali lastninsko pravico, kot jo določa ta člen. Športni objekti, ki jih pristojni organ lokalne skupnosti ne določi za objekte občinskega pomena, postanejo lastnina društev s pravnomočnostjo odločitve pristojnega organa lokalne skupnosti. Kateri objekti so se lahko proglašali za objekte občinskega pomena piše v prvem odstavku: »Športni objekti, ki so družbena lastnina ali last razvojnih skladov in v upravljanju društev in ki so na dan uveljavitve tega zakona opravljale dejavnost v športu, postanejo društvena lastnina.« Potem so lokalne skupnosti in župani izbrali svojo politiko in razumevanje zakona, ter na tej podlagi sprejemali sklepe o razglasitvi objektov občinskega pomena. Tako so pravzaprav hoteli lastniniti izrecno društveno lastnino. Zadnji odstavek pa se glasi: »Za objekte, ki postanejo lastnina društev v skladu z določili tega zakona,

se uporabljajo določbe, ki veljajo za javne športne objekte.« To pomeni tudi sofinanciranje objektov, ki so v lasti društev. Vendar so nas v občinah zavračali. Če objekt ni občinska last, potem občina nima nobene pravice za sofinanciranje ali vlaganje v te objekte. In rezultat: vsi bivši sokolski domovi so v na pol podrtem stanju in v društvih nimamo nobenih sredstev.

Naslednji problem je Zakon o društvih. Društvo je samostojno in nepridobitno združenje, ki ga ustanovitelji skladno s tem zakonom ustanovijo zaradi uresničevanja skupnih interesov. Namen ustanovitve in delovanja društva ni pridobivanje dobička. Presežke prihodkov nad odhodki iz teh dejavnosti in drugih virov društvo trajno namenja za uresničevanje svojega namena in ciljev in jih ne deli med člane. Kaj so naredili s temi zakoni iz enega navadnega društva? Podjetje. Mi bi morali pravzaprav imeti v svojih vrstah ekonomista, pravnika, arhitekta, urbanista, finančnika in tako dalje. To so naredili iz interesnih društev.

Predlani smo varčevali, ker smo v naslednjem letu načrtovali posodobitve, kakšno proslavo, tudi stoletnica je bila pred nami in tako naprej. Na koncu leta smo imeli v našem poslovanju nekaj plusa in takoj dobili odločbo o davku na dohodek. Vendar se takoj zastavi vprašanje, ali smo mi podjetje ali interesno združenje? To je problem, ki zahteva temeljito spremembo, saj tak način dela in odnosa do društev ne vodi nikamor, kvečjemu v njihov propad. In v občini Tržič se je to že pričelo. Dve društvi sta prenehali z delom. Če bo šlo tako naprej, se v Sloveniji ne bomo mogli več pohvaliti, kako športno-civilna sfera vključuje okrog 6.000 društev in klubov, ker se bo ta civilna sfera sesula sama vase. Že dolga leta je prisotna zahteva po spremembi. Na vse to smo opozarjali tudi preko športnih zvez in čudim se, da naša opozorila niso prišla do Olimpijskega komiteja. Če pa so prišla, se sprašujem, zakaj se nihče ni zganil in smo porabili toliko časa in toliko let zato, da se je civilno-športna sfera znašla na taki ravni in v takem položaju.

Predstavniki Olimpijskega komiteja je svoj čas hodil po občinah in predaval o prostovoljnem delu, kot da je odkril Ameriko in da je prostovoljno delo od včeraj. Prostovoljno delo smo prenesli iz socializma. Naše generacije imajo povsem drugačen odnos do tega, a prostovoljstvo se ustrezno ne vrednoti. V veliki večini predsedniki društev delajo zastoj in prostovoljno, celo na svoje stroške: stroški telefona, vožnje s svojim avtomobilom, da o porabljenem času niti ne govorimo. Za delo društva dobimo taka sredstva, da ne vemo ali bi kupil toaletni papir ali bi upravni odbor povabili na kavo.

Zakon o društvih je prinesel uveljavitev statusa v javnem interesu. Zakonodajalca sprašujem, s kakšnim namenom in iz kakšnih razlogov? Imamo odločbo, da smo društvo s statusom v javnem interesu. Kaj pa imamo od tega? Nič oziroma celo nasprotno. Vsake toliko časa moramo na ministrstvo pošiljati kup papirjev, da dokažemo, da ta status še vedno ohranjamo in da se izda ponovno odločba.

Glede financiranja v lokalnih skupnostih pa nam jo je »zakuhal« Zakon o športu. Čim je šlo za uveljavitev izdajanja odločb neposredno iz občine, je seveda stvar povsem drugačna. Postopki so zapleteni, administriranja je veliko. Včasih pravzaprav ne vemo, kaj in kako storiti, ker tovrstnih strokovnjakov ni. Zaradi teh razlogov je potrebna temeljita prenova zakonodaje, predvsem pa jo je treba poenostaviti.

Jurček NOWAKK, Zveza Sožitje

Ali bomo reagirali ali se bomo samo pritoževali nad t.i. Bajukovim zakonom o pridobitnih in nepridobitnih dejavnostih? Resda ne moremo sami sprožiti sprememb, ker mora to odgovornost prevzeti neka stranka, neka politika ali institucija. Slišali smo, da se otroci premalo gibajo že od vrtca naprej, v šolah, srednjih šolah, da so na fakultetah ukinili športno vzgojo. Hodim po terenu in lahko zagotovim, da je podatek točen- kar 62% otrok v osnovni šoli ne naredi prevala nazaj.

Leta 2003 je bilo obljubljeno, da se bodo nekatere storitve iz javnega sektorja prenesle v nevladni sektor. Prepričan sem, da je nevladni sektor za isti denar zmožen postoriti več, ker je bolj fleksibilen, ker se ne ukvarja sam s seboj in s svojimi nadrejenimi. Sem eden od soavtorjev Zakona o prostovoljstvu, ki smo ga v februarju oddali na Ministrstvo za javno upravo. Sedaj je v fazi vrednotenja, kakor vsak zakon, ki mora biti ovrednoten. V slovenski filantropiji še vedno deluje delovna skupina, ki je napisala Zakon o prostovoljstvu in sedaj pripravljamo katalog, t.i. razvid prostovoljstva. Na ta način bomo lahko ovrednotili delo prostovoljca (koliko ur, koliko bo stalo in ali bomo lahko prišli pod Zakon o dohodnini, ali ne). Delovna skupina je odprta za vse. Vlada je za nevladnike stopila v stik preko Centra nevladnih organizacij Slovenije in za medresorska usklajevanja je oblikovanih že pet parov (za področje prostovoljstva, financ, civilnega dialoga).

Nacionalni program o športu, Zakon o športu in Zakon o društvih, ki jih je vlada vključila v program, naj bi v drugi polovici leta že nadgrajevali. Glede Zakona o društvih se pa čudim, da ni nobenega zmotil 27. člen, kjer piše, da mora vsako društvo, ki posluje nad določenim zneskom (vemo, da je ta majhen), imeti revizijo, ki stane od 12.000 evrov naprej. Če bi šlo za npr. d.o.o., in poslovanje s 5 milijoni evrov, pa ne bi bila potrebna nobena revizija.

Janko ROŽMAN, Športno društvo Partizan Bakovci

Začel bi z anekdoto. Govori o konju, ki je verjetno pojedel preveč sena. Ko so ga naučili, da ne bo več jedel, je prav takrat poginil. Podobno se dogaja sedaj. Od

Portoroža dalje smo govorili: rekreacija – vrhunski šport: pol-pol, šolski šport: nekje vmes. Zgodba se je do danes precej spremenila. Sedaj celo šolski šport vključujemo v našo dejavnost. Nekoč je bil znan Mito Trefalt s svojimi aktivnostmi. In to so bile neke spodbude za dogajanje po vaseh. V naši krajevni skupnosti v Murski Soboti smo v tistem času uspeli s sodelovanjem društev, in takih zgodb je po Sloveniji veliko. Povezovanje je pomembno takrat, kot je materialno stanje slabo. Če šola, društvo Partizan, vrtec in krajevna skupnost kupijo po eno žogo, imamo tri žoge. Ta pristop se nam je nekako obrestoval. Potem pa je svoje dorekla zakonodaja. Predlagam, da se organiziramo na terenu, da damo možnost bazi, in počakamo na njen odziv. Potem naj zakonodajalec odgovori na naše pripombe in predloge, odgovori, zakaj je oz. zakaj ni upošteval posameznih predlogov.

Verjamem, da nekatere krajevne skupnosti in lokalne skupnosti veliko naredijo. To, kar smo slišali tukaj, bolj ali manj že tako vemo. Ugotovljenega je dejansko premalo. Osebnostno menim, da je stanje infrastrukture in pogojev zadovoljivo, vendar je pomembna tematika vsebin in programov. Športna unija jih poleg nekaterih drugih ima, a bi se morali ti programi dopolnjevali, mrežiti, ne pa, da bi se strogo ločevali.

Jože SENICA, Sokolsko društvo Brežice

Spodbudila me je razprava glede nacionaliziranja telovadnih dvoran, ki so bile včasih sokolske... V Brežicah smo izgubili neko posest, ki je bila darovana sokolskemu društvu. Bili smo vpisani v knjigo, a izgubili brežiški stadion. Z ozirom na to, da je bila Športna unija Slovenije dejansko lastnica tega, bi bilo prav, da bi se problemi tovrstne lastnine reševali centralno; na ta način bi se lastništvo (odvzeto ali nacionalizirano ali pa na nek drug način ukradeno) centralno reševalo na nekem primeru, kar bi lahko nato realizirali tudi drugod.

Nas so razlastili. Z občino, ki je naš ustanovitelj, smo se celo pogovarjali o menjavi, ker je bil tam sokolski dom. A smo rekli, da bomo pustili to občini. V sokolski dom smo celo vložili denar. Včasih so v telovadnicah meščanskih šol običajno telovadila društva in tudi Sokolsko društvo Brežice je včasih telovadilo v njem. Vnaprej definiranim dimenzijam (10 x 15) smo dodali še osem metrov, po tej celi širini pa smo napravili mehko doskočišče in podobno. Potem je občina, ki je denar rabila, posest prodala. Sedaj smo razlaščen in verjetno je v Sloveniji še več takih primerov. Poznam tri ali štiri telovadnice, v katerih so sedaj skladišča. Tak primer je tudi v Hrastniku.

Državni svet Republike Slovenije je na 26. seji 12. 5. 2010, na podlagi 29. in 67. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08 in 73/09) ter na podlagi posveta z naslovom »Športna rekreacija danes in jutri« sprejel naslednje

S K L E P E :

Državni svet Republike Slovenije je na pobudo državnega svetnika Bogomirja Vnučca, 23. 4. 2009 v veliki dvorani Državnega sveta Republike Slovenije soorganiziral s Športno unijo Slovenije posvet na temo: Športna rekreacija danes in jutri.

Komisija Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport je na 27. seji 21. 4. 2010 obravnavala Predlog zaključkov s posveta »Športna rekreacija danes in jutri« in jih podprla.

Državni svet uvodoma predlaga, da vlada in druge pristojne institucije s pregledno sistemsko in dolgoročno celovito podporo organizacij za športno rekreacijo spodbudijo krepitev civilne družbe, njeno avtonomijo in družbeno odgovornost ter prostovoljnost. Državni svet meni, da bi tako podprte organizacije lahko prevzele še pomembnejšo vlogo pri uresničevanju trajnostnega razvoja in postale dejavne ter kritične opazovalke reformnih procesov.

Državni svet predlaga naslednje ukrepe:

1. Spremembo Zakona o športu, Nacionalnega programa športa v RS in oblikovanje Strategije športne rekreacije v Republiki Sloveniji. Predlagamo, da se v duhu socialnega dialoga, ki mu je država zavezana, vključi v pripravo predlogov najširšo civilno družbo v športu in da se najprej pripravi »Belo knjigo slovenskega športa«.
2. Spremembo davčne zakonodaje z namenom, da se oblikuje taka davčna politika, ki bo razbremenila oziroma olajšala delovanje civilne družbe na področju športa in spodbujala zasebne naložbe v šport in zdravje ter prostovoljno delo v športnih društvih.
3. Spremembo Zakona o društvih, ker zavira razvoj športa v okviru civilne družbe ter enači na eni strani vrhunsko organizirane športne klube, ki so pravzaprav že gospodarske organizacije s številnimi športnimi društvi, ki delujejo povsem prostovoljno in interesno.
4. Sprejem Zakona o prostovoljstvu, saj je prostovoljstvo v športu njegova ključna dodana vrednost in primerjalna prednost, ki ni družbeno in sistemsko dovolj priznana in vrednotena.
5. Zavzemanje za oblikovanje preglednih in ciljno usmerjenih skladov in fundacij za sofinanciranje projektov in programov športnih organizacij,

ki s pomočjo športa naslavljajo socialne, zdravstvene in okoljske dejavnike, kar lahko zagotovi pogoje za delovanje in razvoj tudi manjših in novih organizacij ter prispeva k delovanju civilne družbe.

6. Povečanje javnih vlaganj v športno rekreacijo, saj so se javna sredstva v obdobju zadnjih 15 let znatno zmanjšala. S tem bi pomembno vplivali na delovanje društev s področja športne rekreacije, ki s svojim delovanjem prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja ter k ohranjanju in kreptivi zdravja državljanov Republike Slovenije. Za sofinanciranje programov v javnem interesu-predlagamo, da se prouči bistveno povečanje sofinanciranje v bodoče, saj trenutno področje ne dosega niti 5% vrednosti od celotnega zneska sofinanciranja športa iz naslova letnega programa športa Ministrstva za šolstvo in šport. Na lokalni ravni pa niti 20% vseh sredstev namenjenih športu. Še pred desetletjem je bil odstotek bistveno višji.
7. Zavzemanje za večjo pozornost, namenjeno načrtovanju in izvajanju ter sofinanciranju dejavnosti, ki imajo cilj ponuditi kakovostne športne in športno-rekreativne programe, namenjene predvsem socialno šibkim posameznikom – predvsem otrokom, mladostnikom, študentom in starostnikom ter družinam. Izvajajo naj jih predvsem športna društva v sodelovanju z izobraževalnimi zavodi in institucijami, lokalne skupnosti pa naj zanje brezplačno namenijo svoje športne objekte in površine.
8. Spodbujanje naložb v ustrezno športno infrastrukturo, namenjeno športni rekreaciji, in v promocijo zdravega življenjskega sloga. Slednji naj temelji na zmernem in načrtnem ter s tem zdravim ukvarjanjem s športnimi dejavnostmi. Kot pogoj za te dejavnosti naj se poveča naložbe v revitalizacijo, obnovo ter posodobitev že obstoječih in starejših športnih objektov v lasti civilne družbe -športnih društev in športnih zvez ali v javno-zasebnem partnerstvu, saj ugotavljamo, da so bile doslej javne naložbe na tem področju zanemarljivo majhne. Spodbuja naj se tudi trajnostno naravnano in ekološko zasnovano športno infrastrukturo v naravi in urbanem okolju, kot so na primer kolesarske steze, pešpoti, otroška igrišča v naseljih. Za sofinanciranje investicij v novogradnje športne rekreacijske infrastrukture iz naslova evropskih sredstev-ESS-predlagamo, da se sofinancira tudi projekte civilne družbe in ne zgolj objekte v lasti občin kot je bilo pretežno doslej.
9. Pobudo, da naj odgovorni znotraj vladnih institucij, tako samostojno kot medresorsko, in v javnih vzgojno-izobraževalnih zavodih ter drugih institucijah na nacionalni in lokalni ravni, pristopijo k sistemskemu, partnerskemu uveljavljanju pozitivne vloge športne rekreacije in zdravega prehranjevanja pri zdravju ter skladnemu razvoju otrok in mladostnikov

ter iskanju sinergijskih učinkov sodelovanja s civilno družbo.

10. Posebej naj se uveljavljata pomen in vloga športne rekreacije v izredno obremenjenem obdobju študentskega življenja. Kot sprostitev, vzvod zdravja in druženja prihodnjih glavnih nosilcev javnega mnenja in kompetentnih strokovnjakov na različnih področjih delovanja v naši družbi ima šport v tem obdobju izjemen pomen in dodano vrednost pri kakovosti aplikacije znanja in znanstvenih/strokovnih spoznanj v prakso.
11. Poleg tega naj se spodbuja še razvoj športnih društev v gospodarskih družbah, ki naj postanejo pomemben vzvod športnega gibanja v Sloveniji ter povezovanje športa s turističnim gospodarstvom.
12. Spodbujanje razvoja in uveljavljanja celovite informacijske podpore kot pomembnega orodja za povečevanje dostopnosti športne rekreacije.
13. Predlagamo tudi, da se prouči možnosti, da se športna društva, katerim tržne razmere to dopuščajo, prestrukturirajo v gospodarske družbe, drugi klubi, ki nimajo dovolj članov, gledalcev, sponzorjev... pa naj (po) stanejo znova amaterske organizacije v pozitivnem pomenu besede.
14. Temeljit premislek pri klasifikaciji športa. Namreč, sedanja klasifikacija, ki jo upoštevata Zakon o športu in Nacionalni program, prikrito vzpostavlja taka razmerja na področju športa, ki športno vzgojo in športno rekreacijo podrejata vrhunskemu športu.

